

UPPSALA
UNIVERSITET

NCK NATIONELLT CENTRUM
FÖR KVINNOFRID

Dnr ALLM 2023/300

Dnr NCK 2023/39

Jämställdhet och våldsutsatthet

Teoretiska perspektiv och begreppsanvändning

Maria Björsson och Alexandra Lebedeva

En forskningssammanställning till utredningen om en stärkt styrning av arbetet mot könsrelaterat våld och hedersrelaterat våld och förtryck (A 2023:04) genomförd i samarbete mellan Jämställdhetsmyndigheten och Nationellt centrum för kvinnofrid.

Nationellt centrum för kvinnofrid, NCK
Uppsala universitet
Akademiska sjukhuset
751 85 Uppsala
www.nck.uu.se
NCK-rapport 2023:2
ISSN 1654-7195
Publicerad 2023

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
2. Centrala teoretiska perspektiv och begrepp	5
2.1 Kön och genus	5
2.2 Våld	6
2.3 Våldstypologier	8
2.4 Våld och jämställdhet	8
2.5 Våld och maskulinitet	10
3. Tre paraplybegrepp	12
3.1 Mäns våld mot kvinnor	13
3.2 Våld i nära relationer	14
3.3 Könsbaserat och könsrelaterat våld	16
3.4 Användning av begrepp	17
4. Våldsutsatthet bland olika grupper	19
4.1 Mäns våld mot kvinnor	19
4.1.1 Mäns våld mot kvinnor i <i>nära relationer</i>	22
4.1.2 Sexuellt våld	24
4.1.3 Prostitution och människohandel för sexuella ändamål	27
4.2 Kvinnors våld mot män i <i>nära relationer</i>	28
4.3 Våld i samkönade relationer och andra hbtqi-relationer	33
4.4. Hedersrelaterat våld och förtryck	35
5. Avslutande ord	40
6. Referenser	42

1. Inledning

Jämställdhetsmyndigheten och Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) har fått ett uppdrag att tillhandahålla en skriftlig forsknings-sammanställning till utredningen om en stärkt styrning av arbetet mot könsrelaterat våld och hedersrelaterat våld och förtryck (A 2023:04). Syftet med sammanställningen är att presentera begrepp och ge en bild av centrala teoretiska perspektiv som finns på området mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. I instruktionen till uppdraget efterfrågas en redogörelse för hur begreppen könsrelaterat våld, könsbaserat våld och mäns våld mot kvinnor tillämpas i svensk och internationell kontext. Det råder en begreppslig förvirring kring hur könsrelaterat våld och könsbaserat våld används och vad de olika begreppen står för. I sammanställningen redogör vi för de olika begreppen och förordar att könsbaserat våld används i svenskan för det engelska *gender-based violence*.

Sammanställningen gör inte anspråk på att vara en heltäckande forskningsöversikt, utan belyser centrala teoretiska perspektiv och begrepp. För att kunna genomföra uppdraget har forskning använts tillsammans med de senaste myndighetsrapporterna för att belysa både forskningens och den offentliga politikens definitioner och problembeskrivningar. Den forskning som presenteras är företrädesvis inte äldre än tio till femton år, med undantag för vissa klassiska texter. För att identifiera svensk och internationell forskning har sökningen gjorts via Uppsala universitetsbiblioteks databas och DiVA portal. Ytterligare källor har identifierats i dialog med utredare och forskare på Jämställdhetsmyndigheten och NCK som har speciell kompetens på våldsområdet. Tidigare forskningsöversikter från NCK om våldsutsatthet bland hbtqi-personer, hedersrelaterat våld och förtryck och prostitution och människohandel för sexuella ändamål har också använts. I sammanställningen presenteras väletablerade teorier om våld som fortfarande appliceras i nutida forskning och är relevanta för förståelsen av våldets mekanismer. Senare teoretisk och empirisk forskning inkluderas för att belysa nya perspektiv inom våldsområdet. Myndighetsrapporter och rapporter från civilsamhället ger en överblick av våldets omfattning och konsekvenser, inklusive den senaste statistiken.

Texten består av tre delar. I den första delen presenteras de centrala teoretiska perspektiven och begreppen, inklusive kön, genus, våld, jämställdhet och maskulinitet. Denna del syftar till att introducera den teoretiska inramningen av sammanställningen och de olika perspektiv som inkluderas. Den andra delen består av en presentation och diskussion kring paraplybegreppen med fokus på skillnader och likheter, såsom vilka grupper och vilka kontexter av våld som är inkluderade samt vilka perspektiv som respektive paraplybegrepp ger uttryck för. Den tredje delen fokuserar på olika gruppers våldsutsatthet. Enligt instruktionen ska följande grupper inkluderas: mäns våld mot kvinnor i nära relationer, kvinnors våld mot män i nära relationer, våld i samkönade relationer och andra hbtqi-relationer och sexuellt våld och utnyttjande i prostitution och människohandel för sexuella ändamål. I sammanställningen utgår vi från både det strukturella och individuella perspektivet på våld och därför beskrivs mäns våld mot kvinnor som både våld i nära relationer och på samhällsnivå, sexuellt våld, samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Forskningsläget om hedersrelaterat våld och förtryck presenteras också.

Vår avsikt har varit att presentera de centrala teoretiska perspektiven som också är förankrade i den faktiska verkligheten och hur våldet påverkar män, kvinnor och icke-binära. Vår förhoppning är att sammanställningen kan bidra till utredningen om en stärkt styrning av arbetet mot könsrelaterat våld och hedersrelaterat våld och förtryck.

2. Centrala teoretiska perspektiv och begrepp

I denna del introduceras och diskuteras några nyckelbegrepp samt relationer mellan dem. Dessa begrepp är kön, genus, jämställdhet, våld och maskulinitet. Två centrala förklaringsmodeller för mäns våld mot kvinnor presenteras också.

2.1 Kön och genus

I svenska språket används begreppet ”kön” för att syfta både på det biologiska könet (”sex” på engelska) och det sociala könet (”gender” på engelska). Tina Mattsson har påpekat att begreppet kön i svenskan och andra nordiska språk har ”en luddigare innebörd än engelskans tydliga skillnad mellan sex och gender”.¹ Det har lett till, menar Mattsson, att kön används i betydelsen av både biologiskt och konstruerat kön. Ofta undviker svenska forskare denna uppdelning och använder antingen kön eller genus.²

Detta undvikande kan förklaras med hänvisning till förståelsen av begreppet genus, utvecklat av Yvonne Hirdman. Hirdman menar att genus är en mer symbiotisk kategori än ”roll” eller ”socialt kön” och bör förstås som kunskap om hur ”manligt” och ”kvinntligt” görs, kopplat till föreställningar och sociala praktiker.³ När kön används i stället för genus finns det risk att den sociala och strukturella dimensionen av genus osynliggörs, och att kön reduceras till individuella beteenden och biologiska skillnader. Genus, till skillnad från kön, är en social konstruktion som delar in och klassificerar människor i två grupper: män och kvinnor.⁴ Det handlar om samhällsliga normer kring hur kvinnor respektive män ska bete sig, vilka attribut och roller de ska ha (inklusive sexualitet). Förståelsen av genus har varit centralt för analysen av mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer (inklusive våld i samkönade relationer). Men förståelsen av genus har också genomgått förändringar och forskningen om våld bygger på olika konceptualiseringar av genusbegreppet.

Kristin L. Anderson beskriver tre teoretiska perspektiv för att förstå genus: det individualistiska, det relationella och det strukturalistiska. Det individualistiska perspektivet handlar om förståelsen av genus som könsskillnader i individuella mäns och kvinnors beteende. Anderson argumenterar för att detta perspektiv missar den relationella och strukturalistiska kopplingen mellan genus och våld. Det relationella perspektivet utgår från genus som någonting som präglar sociala relationer, och inte enskilda individer. Genus brukar beskrivas i termer av ”görandet” – individer interagerar med varandra och

---

1 Mattsson, Tina: Kön och genus. I samhället och i det sociala arbetet, Working paper-serien; Vol. 2010, Nr.

3. Socialhögskolan, Lunds universitet, 2010, 2–3.

2 Ibid.

3 Hirdman, Yvonne: Genussystemet – reflexioner kring kvinnors sociala underordning, i Tidskrift för genusvetenskap, 2022, Vol.9, No. 3, 51.

4 Note: En uppdelning mellan det biologiska och det sociala könet har kritiserats av bl.a. Judith Butler, som menar att idén om det biologiska könet medför att det är essentiellt till skillnad från det sociala könet.

lever upp till olika sociala förväntningar om manlighet och kvinnlighet. Enligt det tredje, strukturella perspektivet, är genus en social struktur som påverkar sociala institutioner, identiteter, attityder och relationer. Genus är därmed ett system som placerar män och kvinnor i olika ojämlika relationer. Den strukturella karaktären innebär att genus fungerar som en social kraft oberoende av individers önskemål och preferenser.⁵ Studier av genus och våld i nära relationer har i hög grad utgått från det individualistiska perspektivet på genus, menar Anderson. Genom att också använda de två sistnämnda perspektiven blir det möjligt att kritiskt granska studierna om könssymmetri i kvinnors och mäns våldsutsatthet, som presenteras under avsnitt 4.2.

2.2 Våld

Våld är ett samhällsfenomen som studeras inom olika forskningsfält. Inom den feministiska våldsforskningen lyfter forskarna behovet att betrakta våld som ett eget forskningsfält, där mäns våld mot kvinnor är ett viktigt område.⁶ Våld är också en kulturell företeelse, med en innebörd och funktion som bör sättas i en kulturell och historisk kontext.⁷ Gabriella Nilsson och Inger Lövkrona menar att det finns olika föreställningar och normer om kön och genus som är rådande i det samhälle där våld utövas. Ett kulturellt perspektiv på våld innebär att man studerar normer kring olika former av våld och våldets olika innebörd och funktioner. Frågan om olika former av våld som legitimerade eller förbjudna (kriminaliserade) hänger också ihop med föreställningar om maskulinitet och hur konstruktioner av maskulinitet förstås och hanteras. Olika forskningsperspektiv på maskulinitet och våld presenteras i avsnitt 2.5.

Mäns våld mot kvinnor innefattar mäns våld mot kvinnor i nära relationer, men också en mängd våldshandlingar mot kvinnor och flickor där det inte finns en nära relation mellan förövare och utsatt – till exempel sexuella trakasserier, sexuell exploatering, prostitution och människohandel för sexuella ändamål, och sexuellt våld i krig och konflikt.⁸

Det finns olika förklaringsmodeller för mäns våld mot kvinnor. Här presenteras två av dem, som varit centrala i förståelsen av våldets orsaker på strukturell nivå (könsmaktsperspektivet) och individuell nivå (avvikelseperspektivet). Dessa två perspektiv har varit dominerande inom våldsforskningen både i Sverige och internationellt. Vi kommer även att ta upp det intersektionella perspektivet längre fram i sammanställningen för att bredda förståelsen av hur maktstrukturer i samhället interagerar och vad det får för konsekvenser för våldsutsatta.

Könsmaktsperspektiv

Sedan 1990-talet har könsmaktsperspektivet varit en central modell för att förklara mäns våld mot kvinnor. Enligt detta perspektiv är mäns våld mot kvinnor den yttersta konsekvensen av att vi lever i ett ojämställt samhälle samt att män utövar våld för att

---

⁵ Anderson, Kristin L.: Theorizing Gender in Intimate Partner Violence research, i Sex roles, 2005, Vol.52, No. 11-12, 853-865.

⁶ Till exempel Jeff Hearn och Sylvia Walby.

⁷ Nilsson Gabriella och Lövkrona, Inger: Våldets kön: Kulturella föreställningar, funktioner och konsekvenser. Studentlitteratur, Lund 2015, 15.

⁸ Nationellt centrum för kvinnofrid: Mäns våld mot kvinnor – ett globalt perspektiv, tillgänglig:

<https://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/mans-vald-mot-kvinnor-ett-globalt-perspektiv/mans-vald-mot-kvinnor---ett-globalt-perspektiv/>, 2022.

upprätthålla denna könsmaktsordning.⁹ Även hedersrelaterat våld och förtryck inkluderas i samma förklaringsmodell.

Mäns överordnade position kan ses genom historien, dels i lagstiftning, dels i samhällsstrukturen. År 1884 sänktes åldern för när kvinnor blev myndiga till 21 år, men gifta kvinnor förblev omyndiga och underordnade mannens makt. Först 1921 infördes samma myndighetsålder, 21 år, för både kvinnor och män oavsett civilstånd. Mannens makt över kvinnan har varit institutionaliserad och legitim. Kvinnor har historiskt aldrig haft och har inte heller i dag samma position och makt som män att forma vare sig sina egna liv eller samhället.

Beskrivningar av våldet ur ett könsmaktsperspektiv återfinns i FN:s deklARATION om avskaffandet av mäns våld mot kvinnor (1993) och Istanbulkonventionen (2011), samt i den nationella strategin för att mäns våld mot kvinnor ska upphöra (2016). Maktstrukturerna mellan könen ses som en samhällelig, kulturell ram som möjliggör mäns våld mot kvinnor, men även hur våldet tolkas och förstås av familj, vänner och samhället i stort.¹⁰ Att tydliggöra att mäns våld mot kvinnor är den yttersta konsekvensen av ett ojämnt samhälle, samt att detta våld upprätthåller maktbalansen mellan kvinnor och män, är enligt perspektivet en nödvändig utgångspunkt i arbetet för ett jämställt samhälle utan våld.

Individuella förklaringsmodeller

Andra förklaringsmodeller fokuserar på varför *vissa* män slår kvinnor, där våldets orsaker förklaras genom antingen mannens personlighet eller det sociala arvet.¹¹ Förklaringar som placeras på individnivå är till exempel:

- fragmentering av våldet – när våldet sker på grund av fristående och från varandra isolerade händelser;
- individualisering – när våldet sker för att enskilda individer har ett avvikande beteende på grund av alkoholmissbruk, psykisk sjukdom eller psykisk störning. Alkohol och droger kan göra våldet farligare,¹² samtidigt som många kvinnor vittnar om att våldet varit som mest kränkande och farligt när mannen har varit nykter;
- socialpsykologiska eller relationella teorier – fokuserar på relationen mellan mannen och kvinnan och deras kommunikationssvårigheter;
- medikalisering – våldet som ett uttryck för ett sjukt beteende;
- våldsutövaren som ”den Andre” – våldet som ett importerat problem och inte något som svenska män utövar.

I enskilda fall kan de individuella förklaringsmodellerna vara viktiga, men de förklarar inte mäns våld mot kvinnor på strukturell nivå. Risken när man använder individuella förklaringsmodeller för mäns våld mot kvinnor är att det strukturella våldet inte uppmärksammas.¹³

---

⁹ Lövkrona, Inger och Nilsson, Gabriella: Mäns våld mot kvinnor - ett olösligt samhällsproblem? Våld i svensk jämställdhetspolitik under 2000-talet, Humanistiska och teologiska fakulteterna, Institutionen för kulturvetenskaper, 2023.

¹⁰ Nordborg, Gudrun: Mäns våld mot kvinnor, i Heimer Gun, Björck Annika, Albert Ulla, Haraldsdotter Ylva. (red.): Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar, 4 uppl., Studentlitteratur, Lund 2020.

¹¹ Steen, Anne-Lie: Mäns våld mot kvinnor - ett diskursivt slagfält: reflektioner kring kunskapsläget, Sociologiska institutionen, Göteborg universitet 2003.

¹² Nordborg, Gudrun: Mäns våld mot kvinnor, 68.

¹³ Hoppstadius, Helena: Mäns våld mot kvinnor Diskurser och kunskap i det sociala arbetets praktik, Mittuniversitetet, Institutionen för psykologi och socialt arbete, Sundsvall 2020.

2.3 Våldstypologier

Förutom olika våldsuttryck finns det också våldstypologier. Den norska freds- och konfliktforskaren Johan Galtung har tagit fram en modell som beskriver olika typer av våld: det direkta våldet och det strukturella våldet.¹⁴ Det direkta våldet, menar Galtung, handlar om fysiskt och psykiskt våld som direkt skadar den utsatta. Det strukturella våldet är det våld som riktas mot vissa grupper genom försämrade livsvillkor och begränsade möjligheter att få sina rättigheter uppfyllda. Det strukturella våldet utövas genom förtryck, marginalisering och utnyttjande.¹⁵

Nilsson och Lövkrona presenterar en liknande uppdelning mellan kollektivt och interpersonellt våld med hänvisning till WHO:s definitioner. Kollektivt våld definieras som socialt, politiskt och ekonomiskt våld, vilket utövas av större grupper eller stater (exempelvis militärt eller polisiärt våld). Det kan också handla om våld som utövas av mindre grupper (som terrorbrott och hatbrott). Interpersonellt våld är våld som utövas av en person mot en annan (som våld i nära relationer eller mot okända i det offentliga rummet).¹⁶

När det gäller våld i nära relationer har framför allt två perspektiv framträtt i svensk och internationell forskning: ett *strukturellt* och ett *relationellt* perspektiv. Enligt den *strukturella* förståelsen är våld ett uttryck för mäns överordning och kvinnors underordning. Därför förespråkar representanter av det perspektivet att använda begreppet ”mäns våld *mot* kvinnor”. I sin teori om våldets normaliseringsprocess utgick Eva Lundgren från att våld är ett sätt att dominera och kontrollera kvinnor.¹⁷ Enligt den *relationella* förståelsen av våld, som i anglosaxisk forskning benämns som ”family violence”,¹⁸ är våld ett resultat av en konflikt mellan två parter. Här förflyttas fokus från att våldet är *mot* kvinnan till våld *mellan* kvinnor och män. Ett relationellt perspektiv innebär att båda parter ses som delaktiga i våldet.

2.4 Våld och jämställdhet

Sverige är ett föregångsland när det kommer till jämställdhetsarbete och den nationella jämställdhetspolitiken med de sex delmålen för ökad jämställdhet är ett tydligt bevis på detta. Målet med jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina liv.¹⁹ Det finns en bred förståelse för att ojämställdhet mellan män och kvinnor inte beror på individuella val och förutsättningar utan på de patriarkala maktstrukturerna i samhället. De sex delmålen korrelerar starkt med varandra och går inte att separera. Mäns överordnade position i samhället genomsyrar maktförhållanden både i privata och offentliga sammanhang. De sex delmålen lyfter även vikten av mäns

---

¹⁴ Note: Galtung senare la till även kulturellt våld (Galtung, Johan: Cultural violence, i Journal of Peace Research, Vol. 27, No. 3, 1990, 291–305)

¹⁵ Galtung, Johan: Violence, peace and peace research, i Journal of Peace Research, Vol. 6, No. 3, 1969, s. 167–191.

¹⁶ Nilsson Gabriella och Lövkrona, Inger: Våldets kön: Kulturella föreställningar, funktioner och konsekvenser, 22–28.

¹⁷ Lundgren, Eva: *Våldets normaliseringsprocess*. Stockholm: Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, 2004.

¹⁸ Till exempel: Dobash, R. E., & Dobash, R. P.: Violent men and violent contexts. In R. E. Dobash & R. P. Dobash (eds.), *Rethinking Violence Against Women* (pp. 141–168). Thousand Oaks, CA Sage, 1998.

¹⁹ Regeringskansliet: Mål för jämställdhet, 2016, tillgänglig: <https://www.regeringen.se/regerings-politik/jamstalldhet/mal-for-jamstalldhet/>

delaktighet i jämställdhetsarbetet, dels för deras egen skull, dels för att det är en förutsättning för jämställdhet.

Flickor har bättre betyg än pojkar och kvinnor utbildar sig i högre grad än män, trots det återfinns fler män än kvinnor på höga positioner inom akademien. Endast tre av tio professorer inom akademien är kvinnor och på tekniska högskolor och universitet är siffran ännu lägre.²⁰ Kvinnor tjänar mindre än män, på en livstid skiljer sig den disponibla inkomsten med 6,3 miljoner kronor.²¹ Kvinnor utför mer obetalt hemarbete, är föräldralediga längre, vabbar oftare och mer, tar hand om äldre släktingar etc. Kvinnliga politiker får mer hat och hot än manliga politiker och könsskillnaden i utsatthet ökar ju högre upp kvinnorna befinner sig i den politiska hierarkin.²² På alla dessa sätt och arenor begränsas kvinnors liv genom deras underordnade position i samhället; något som ytterst befästs genom mäns våld mot kvinnor.

Innebörden av själva begreppet jämställdhet kan förstås och studeras från olika utgångspunkter: lika möjligheter, lika utfall eller likabehandling. I relation till frågan om jämställdhet och våld har fenomenet *den nordiska paradoxen* uppmärksamats av flera forskare. Paradoxen består i att å ena sidan finns en bild av Sverige som ett relativt jämställt land, och å andra sidan är den rapporterade förekomsten av mäns våld mot kvinnor hög. Keith Pringle har exempelvis studerat svenska mäns våldsutövning just med utgångspunkt i uppfattningen att Sverige är så jämställt, och därför borde våldsuttrycket vara mildare och mindre frekvent än i andra europeiska länder. I hans studie framgår det att det finns en tystnad kring mäns våld mot kvinnor och även mäns (sexualiserade) våld mot barn som leder till en uppfattning att våldet inte förekommer.²³

I antologin *Challenging the Myth of Gender Equality in Sweden* presenterar flera forskare en kritisk analys av Sveriges självbild som ett jämställt land. Det finns en diskrepans mellan den verkliga jämställdheten och den självbild som har skapats och reproduceras. Som det presenterats ovan vittnar flera områden, inklusive det ojämnt fördelade hemarbetet, socialförsäkringssystemet och inkomstskillnader mellan kvinnor och män om avsaknaden av jämställdhet. Samtidigt presenteras jämställdhet som ett pågående arbete och dagens samhälle uppfattas som mer jämställt än tidigare, vilket skapar en föreställning om att arbetet går åt rätt håll. Risken finns att jämställdheten tas för givet.

I antologin presenteras flera problematiska konsekvenser av Sveriges självbild som ett jämställt land. För den här sammanställningens syfte är tre av dem särskilt relevanta.²⁴ För det första används föreställningen om svensk jämställdhet för att skapa hierarkier mellan den svenska kulturen (där jämställdhet beskrivs som en del av den svenska identiteten) och *de andra* som mindre jämställda och utvecklade. Denna diskurs är återkommande, exempelvis i en av förklaringsmodellerna för hedersrelaterat våld och

---

²⁰ Jämställdhetsmyndigheten: Delmål 3: Jämställd utbildning, 2023, tillgänglig:

<https://jamstalldhetsmyndigheten.se/jamstallldhet-i-sverige/delmål-3-jamstallld-utbildning>

²¹ Jämställdhetsmyndigheten: Delmål 2: Ekonomisk jämställdhet, 2023, tillgänglig:

<https://jamstalldhetsmyndigheten.se/jamstallldhet-i-sverige/delmål-2-ekonomisk-jamstallldhet/>

²² Håkansson, Sandra: Politicians Under Threat Gender Aspects of Violence against Political Representatives, Uppsala universitet, Statsvetenskapliga institutionen, 2023.

²³ Hearn, Jeff och Pringle, Keith: European perspectives on men and masculinities. National and Transnational Approaches. Pallgrave Macmillan, Basingstoke 2006.

²⁴ Martinsson, Lena, Griffin, Gabrielle och Giritli Nygren, Katarina: "Introduction: challenging the myth of gender equality in Sweden", i Martinsson, Lena, Griffin, Gabrielle och Giritli Nygren, Katarina (red.): Challenging the myth of gender equality in Sweden, Bristol University Press; Policy Press, Bristol 2016.

förtryck som presenteras närmare i avsnitt 4.4. För det andra präglas jämställdhetsarbetet av heteronormativitet och cis-normativa föreställningar. Det riskerar att reproducera heteronormativa ideal som även påverkar synen på våld i samkönade relationer och andra hbtqi-relationer – se avsnitt 4.3. För det tredje får konstruktionen av den jämställda svenska mannen en annan konsekvens; den skapar en missvisande bild av vilka män det är som tillgriper våld. Detta behandlas nedan i avsnittet om våld och maskulinitet där fokus är på Raewyn Connells diskussion om konstruktioner av maskulinitet och rangordningen av maskuliniteter i en hierarki.

2.5 Våld och maskulinitet

Inom maskulinitetsforskningen är mäns våld en central fråga, ofta med utgångspunkten att mäns våld samkonstrueras med maskuliniteten.²⁵ Den samkonstruktionen startar tidigt, varför frågan om hur pojkar fostras in i våld är central.²⁶ Ett annat spår är hur män fostras till våld för att försvara samhället, genom organisationer som har våldsmonopol som försvaret och polisen.²⁷

Connell diskuterade tidigt hur maskulinitet konstrueras *olika* på olika arenor, eller institutioner. Hon definierade exempelvis ”gatan” som en institution och visade hur maskulinitet skapas där, medan arbetet och hemmet är andra institutioner.²⁸ Hon skiljer sig från andra forskare genom att tydligare identifiera en rigiditet i maskulinitetskonstruktionerna och visar hur maskuliniteter rangordnas i en hierarki vilket utgör en grund för våld och våldsutövning mellan män.

Tidig och samtida maskulinitetsforskning utgår i huvudsak från att våld skapas i ett sammanhang. Jeff Hearn och Keith Pringle beskriver våldet som ett patriarkalt fenomen, det vill säga att våld skapas i och av patriarkatet.²⁹ Det gäller mäns våld mot kvinnor, i nära relationer, i våldsmonopol eller i andra uttryck för våld.

Våld mot hbtqi-personer är ett mindre beforskat område inom den breda maskulinitetsforskningen, även om till exempel Connell tar upp våld mot homosexuella män i diskussionen om hegemonisk maskulinitet och hierarkisering av maskuliniteter.³⁰ Forskning visar att maskulinitetsnormer kring sexualitet gör det svårare att betrakta män som offer för sexuellt våld. Mannen som våldtäktsoffer stämmer inte överens med det hegemoniska maskulinitetsidealet där den per definition heterosexuelle mannen stereotypiseras som stark, dominant och omnipotent. En konsekvens av detta är exempelvis att män som utsätts för sexuellt våld i högre grad än kvinnor uppger att de känner sig medskyldiga till de övergrepp de utsatts för. Män anses i ljuset av den hegemoniska maskuliniteten vara kapabla att försvara sig mot våldtäkt och våldtäktsförsök.

---

²⁵ Connell, Raewyn: *Gender and Power: Society, the Person and Sexual Politics*, Polity Press, Cambridge 1987; Hearn, Jeff: *The Gender of Oppression. Men, Masculinity and the Critique of Marxism*. Wheatsheaf Books Limited, Brighton Sussex 1987; Hearn, Jeff och Pringle, Keith: *European perspectives on men and masculinities. National and Transnational Approaches*.

²⁶ Hirdman, Yvonne: *Genus – det stabilas föränderliga former*, 2 uppl., Liber, Malmö 2003.

²⁷ Persson, Alma: *Changing boundaries, defending boundaries. Gender relations in the Swedish Armed Forces*. Doktorsavhandling, Linköpings universitet, 2011.

²⁸ Connell, Raewyn: *Masculinity construction and sports in boys' education: a framework for thinking about the issue*, i *Sport, education and society*, Vol.13, No. 2, 131-145, 2008.

²⁹ Hearn, Jeff och Pringle, Keith: *European perspectives on men and masculinities. National and Transnational Approaches*.

³⁰ Connell, Raewyn: *Gender and Power: Society, the Person and Sexual Politics*.

Ytterligare en förklaring till mäns våld är den medicinska, som bygger på mäns hormonnivåer och muskelmassa. Inom medicinen framkommer ofta argumentet att mäns våld beror på hormoner (testosteron) och mäns medfödda aggressivitet. Argumenten bygger på en uppfattning att gruppen män är helt homogen ur ett medicinskt perspektiv. Resonemanget leder till en tolerans av våld, som om män inte kan rå för det med den kropp de har.³¹

Frågan om hur eller varför pojkar fostras till våld och flickor fostras till underordning, som ofta anges som en förklaring på en slags makronivå, har influenser från både pedagogik, genusforskning, psykologi och andra närbesläktade forskningsfält. Huvudförklaringen bygger på att omgivningen i form av föräldrar, förskolepedagoger, film och media, sagor och andra influenser sanktionerar det våld som pojkar utför. Uttalanden som ”han slår dig för att han är kär i dig” hör inte till forntiden utan används frekvent liksom uttryck som ”pojkar är pojkar”. De uttrycker en uttalad tolerans för pojkars våldsuttryck i tidig ålder och en förväntan om att flickor ska acceptera våldet som ett tecken på kärlek och uppskattning. Denna förväntan om våld följer med under uppväxten.

Försvaret och polisen används ofta som exempel på manligt dominerade verksamheter med stort våldsinnehåll. Polisens våldsmonopol är lagstadgat medan försvarets våldsanvändning är i samhällets tjänst på en mer övergripande nivå. Studier av maskulinitetskonstruktionerna i den här sortens organisationer kan visa hur maskulinitet är just en konstruktion och inte ett medfött beteende.

Hearn har lyft frågan om mäns våld på arbetsplatser – det vill säga i en annan kontext än den privata – där våldet kommer till uttryck som sexuella trakasserier och trakasserier som har samband med kön. Han pekar på den strukturella nivån och poängterar att det inte är en individfråga eller ett problem som omfattar enstaka, enskilda situationer.³² Uppfattningen att även sexuella trakasserier och trakasserier på grund av kön har sin utgångspunkt i konstruktionen av maskulinitet delas av andra maskulinitetsforskare.³³

Hearn och Pringle menar att frågan om mäns våld mot kvinnor inte har varit särskilt central i forskningen förrän *Slagen Dam* (2001)³⁴ visade att våld i nära relationer var mycket vanligare och ett större problem än man tidigare känt till.³⁵ Resultat av Hearn och Pringles forskningssamarbete med 14 europeiska länder visar på hög förekomst av mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer.³⁶ Maskulinitetsforskningen fångar därmed upp feministisk våldsforskning och knyter an till samma bild. Forskarna lyfter dock särskilt att den höga förekomsten står i bjärt kontrast till den europeiska och nationella uppfattningen om den svenska jämställdheten, som inte bekräftas av

---

³¹ Persson, Alma: Changing boundaries, defending boundaries. Gender relations in the Swedish Armed Forces.

³² Hearn, Jeff: The Gender of Oppression. Men, Masculinity and the Critique of Marxism; Hearn, Jeff och Parkin, Wendy: Gender, Sexuality and Violence in Organizations. The Unspoken Forces of Organization Violations. Sage Publications, London 2001.

³³ Abrahamsson, Lena och Somerville, Margaret: Changing Storylines and Masculine Bodies in Australian Coal Mining Organizations, i Norma: Nordic Journal for Masculinity Studies, Vol. 2, No. 1, 53-69, 2007.

³⁴ Lundgren, Eva, Heimer, Gun, Kalliokoski, Ann-Marie och Westerstrand, Jenny: Slagen dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige: en omfångsundersökning, tillgänglig: <https://www.brottsoffermyndigheten.se/media/seyalp3a/slagen-dam.pdf>, Umeå 2001.

³⁵ Hearn, Jeff och Pringle, Keith: European perspectives on men and masculinities. National and Transnational Approaches, 36.

³⁶ Ibid.

maskulinitetsforskningen. Även Lucas Gottzén visar i sin forskning om män och maskuliniteter att det finns en uppfattning om svensk manlig jämställdhet som inte bekräftas av befintlig statistik. Han diskuterar också retoriken kring ”den Andre mannen” – om vem det är som utövar våld. Om man kan plantera tanken på att någon annan är utövare av våldet kan det egna våldet osynliggöras och jämställdhetsidealen kan upprätthållas.³⁷

I en kunskapsöversikt gjord på uppdrag av Center mot våldsbejakande extremism och Jämställdhetsmyndigheten presenteras forskning kring maskulinitet och våldsbejakande högerextremism, våldsbejakande vänsterextremism, våldsbejakande islamistisk extremism samt våldsbejakande misogyni. Rapporten visar att våldsbejakande extrema miljöer domineras av män. Trots skilda politiska uppfattningar är den essentialistiska synen på män och kvinnor samt traditionella föreställningar om maskulinitet ett gemensamt övergripande tema.³⁸

Ledande maskulinitetsforskare som Jeff Hearn, Keith Pringle, James Messerschmidt, Raeywin Connell med flera är samtliga kritiska till uppfattningen om mäns våld som naturligt. De ifrågasätter också diskussionen om huruvida kvinnor utövar lika mycket våld som män, eller en annan form av våld som i sin tur leder till fysiskt våld, alltså att kvinnors psykiska våld leder till mäns fysiska våld. Frågan om könssymmetri gällande våld i nära relationer diskuteras senare under avsnitt 4.2.

3. Tre paraplybegrepp

I denna del kommer tre paraplybegrepp att beskrivas och diskuteras utifrån hur begreppen används. Likheter och skillnader mellan begreppen presenteras, baserat på vilka grupper, vilken typ av våld, och vilka kontexter där våldet utövas, som inkluderas respektive exkluderas. De tre paraplybegreppen är mäns våld mot kvinnor, våld i nära relation och könsbaserat våld.

Inledningsvis lyfts hur våld mot kvinnor beskrivs i internationella överenskommelser som Sverige har skrivit under. Enligt Istanbulkonventionen är ”våld mot kvinnor ett uttryck för historiskt ojämlika maktförhållanden mellan kvinnor och män och att det är dessa förhållanden som har lett till att män dominerar och diskriminerar kvinnor och som hindrar kvinnors utveckling”.³⁹ Det påpekas särskilt att formell och reell jämställdhet mellan kvinnor och män är avgörande för förebyggandet av våld mot kvinnor.

I Istanbulkonventionen används båda begreppen ”våld mot kvinnor” och ”våld i hemmet”. Våld mot kvinnor definieras som könsrelaterat våld på strukturell nivå. Här använder vi begreppet könsrelaterat våld som i den officiella översättningen av Istanbulkonvention, men som det nämndes tidigare bör *gender-based violence* översättas med könsbaserat våld. I Istanbulkonventionen betonas det att våldet mot kvinnor är en av

---

³⁷ Gottzén, Lucas: ”Maskulinitet och Mäns våld mot kvinnor”. i Heimer Gun, Björck Annika, Albert Ulla, Haraldsdotter Ylva. (red.): Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar, 4 uppl., Studentlitteratur, Lund 2020.

³⁸ Jämställdhetsmyndigheten och Center mot våldsbejakande extremism: Män, maskulinitet och våldsbejakande extremism. En kunskapsöversikt, Brå 2022.

³⁹ Europarådet: Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet, Istanbul 2011, Ingress.

de viktigaste orsakerna till att kvinnor är underordnade män. Våld i hemmet beskrivs som *en* våldsform – tillsammans med sexuella trakasserier, våldtäkt, tvångsäktenskap, hedersrelaterade brott och könsstympning – och definieras som ”... varje fall av fysiskt, sexuellt, psykiskt eller ekonomiskt våld som utövas inom familjen eller i hemmiljön eller mellan makar eller partner eller före detta makar eller partner...”⁴⁰

Könsrelaterat våld preciseras i Istanbulkonventionen och benämns som könsrelaterat våld *mot kvinnor*. Det är våld som ”riktas mot en kvinna på grund av att hon är kvinna eller som drabbar kvinnor oproportionerligt”.⁴¹ På liknande sätt har Kommittén för Kvinnokonventionen resonerat och kommit fram till slutsatsen att könsbaserat våld mot kvinnor är en form av diskriminering av kvinnor, eftersom våldet riktas mot en kvinna för att hon är kvinna och drabbar kvinnor oproportionerligt.⁴²

I dessa internationella dokument är det viktigt att notera att det strukturella perspektivet framkommer tydligt. Våld mot kvinnor ses både som ett resultat av historiskt ojämlika förhållanden, som en konsekvens av mäns överordning, och som ett hinder för att uppnå jämställdhet.

3.1 Mäns våld mot kvinnor

Utifrån ett könsmaktsperspektiv är mäns våld mot kvinnor ett paraplybegrepp som inkluderar flera våldsformer (fysiskt, psykiskt, sexuellt våld, hot och sexuella trakasserier, prostitution). Begreppet gör det tydligt att våld är en fråga om kön och makt.⁴³ Begreppet mäns våld mot kvinnor synliggör vilka som utövar våld och vilka som utsätts för våld (förövare och offer samt maktförhållandet mellan dem). Det är begreppets uttalade syfte.⁴⁴ Således är det inte endast kvinnors utsatthet som blir synlig utan även mäns ansvar, till skillnad från begreppet våld mot kvinnor (*violence against women*).⁴⁵ Begreppet inkluderar och synliggör olika former av könsbaserat våld, både i det privata och det offentliga.

En viktig bakgrund till användandet av begreppet var behovet av att se bortom avvikelserförklaringar; tanken att vissa män använder våld på grund av faktorer hos dem själva (män med psykiska problem, missbruk, låg socioekonomisk status eller invandrarbakgrund). Den kvantitativa feministiska forskningen belyser att mäns våld mot kvinnor inte handlar om avvikande individer, utan om samhällsstrukturer och att våld mot kvinnor förekommer i alla samhällsklasser.⁴⁶

Våldets kontinuum⁴⁷ används också som ett teoretiskt perspektiv för att definiera våldet bredare än det fysiska våldet och visa på hur gränserna mellan det milda och det

---

⁴⁰ Europarådet: Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet, artikel 3.

⁴¹ Ibid.

⁴² Committee on the Elimination of Discrimination against Women: General Recommendation No. 19, 1992.

⁴³ Nilsson, Gabriella: Könsmakt eller häxjakt? : antagonistiska föreställningar om mäns våld mot kvinnor, Lund universitet 2009.

⁴⁴ Nilsson, Gabriella och Lövkrona, Inger: Våldets kön: Kulturella föreställningar, funktioner och konsekvenser, 33.

⁴⁵ Boyle, Karen: What's in a name? Theorising the Inter-relationships of gender and violence, i *Feminist Theory* 2019, Vol. 20, No. 1, 20.

⁴⁶ Lundgren, Eva, Heimer, Gun, Kalliokoski, Ann-Marie och Westerstrand, Jenny: Slagen dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige: en omfångsundersökning, tillgänglig:

<https://www.brottsoffermyndigheten.se/media/sevalp3a/slagen-dam.pdf>, Umeå 2001 och Westerstrand, Jenny, Strid, Sofia, Carsbring, Astrid, och Ekbrand, Hans: Kvinnors trygghet: ett jämställt samhälle fyllt av våld, Roks, tillgänglig: https://www.roks.se/sites/default/files/2022-11/Roks%20rapport%202022_webb-enkelsid_1.pdf, Stockholm 2022.

⁴⁷ Kelly, Liz: *Surviving Sexual Violence*, John Wiley and Sons Ltd, Toronto 1988.

grova våldet förflyttas. Inom mäns våld mot kvinnor ryms mäns våld mot kvinnor i nära relationer, våldtäkt och sexuella övergrepp av flickor och kvinnor av okända gärningsmän, arbetsplatsrelaterat våld, grooming, sexuella trakasserier, prostitution och människohandel för sexuella ändamål, pornografi, och hedersrelaterat våld och förtryck som till stora delar inte ingår i våld i nära relation då våldet kan utföras av större kollektiv.

Begreppet har också kritiserats, framför allt av forskare som studerat våld i samkönade relationer. Den amerikanska språkvetaren Grace Giorgio framhåller exempelvis att en terminologi som knyter positionerna våldsutövare och våldsutsatt till manligt och kvinnligt kön tenderar att exkludera lesbiska kvinnors erfarenhet av våld i en samkönad relation. Hon menar att begreppet mäns våld mot kvinnor försvårar möjligheten att artikulera problematiken i andra termer. Terminologin innebär, enligt Giorgio, att lesbiska kvinnor saknar tillgängliga begrepp för att uttrycka sina erfarenheter och att våldet, som en konsekvens, riskerar att förnekas, minimeras eller ignoreras.⁴⁸

3.2 Våld i nära relationer

Begreppet *våld i nära relationer* innefattar allt våld som kan förekomma i alla typer av relationer mellan närstående, oavsett sexuell läggning och könsidentitet. Även våld mot barn och vuxna barns våld mot föräldrar inkluderas i detta begrepp. Maria Carbin påpekar att begreppet våld i nära relationer är unikt för den nordiska kontexten. Det har en bredare betydelse än *intimate partner violence* eftersom det inkluderar andra relationer utöver parrelationer.⁴⁹ Praktiker förespråkar att våld mot barn ska omfattas; inom forskarvärlden dominerar däremot förståelsen att begreppet avser en intim nära relation, översatt från engelskan *intimate partner violence*.⁵⁰ För socialtjänst kan det vara enklare att använda begreppet våld i nära relationer för att det öppnar upp för fler som kan vara våldsutsatta, samtidigt som Carbins studie visar att handläggarna inom socialtjänsten ser mönster och att mäns våld mot kvinnor är det som förekommer mest.⁵¹

I propositionen *Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor* 2006/07:38:47 utökas begreppet närstående, och numera definieras det enligt Socialstyrelsen som ”en person som den enskilde anser sig ha en nära relation till”.⁵² När det gäller våld i nära relationer förstås våldet som individuellt; både män och kvinnor kan vara förövare och brottsoffer. Våldet sker oftast inomhus i offrets bostad.⁵³

Våld i nära relationer kan förstås som ett uttryck för att utmana heteronormativitet och för att tydliggöra att våld förekommer även inom samkönade och andra hbtqi-relationer.⁵⁴ Giorgio har undersökt språkliga uttryck för och benämningar våld i nära relationer, vilka hon menar har betydelse för våldsutsatta personers möjlighet att

---

⁴⁸ Giorgio, Grace: Speaking Silence: Definitional Dialogues in Abusive Lesbian Relationships”, i Violence Against Women, Vol. 8, No. 10, 2002, 1233–1259.

⁴⁹ Carbin, Maria: Towards a politics of uncertainty: difficulties of naming the relationship between gender and violence, i Journal of Gender-Based Violence, 2021, Vol 5, No 1, 98.

⁵⁰ SOU 2015:55 Nationella strategin mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck.

⁵¹ Carbin, Maria: Towards a politics of uncertainty: difficulties of naming the relationship between gender and violence.

⁵² Socialstyrelsen: Socialstyrelsens termbank, tillgänglig: <https://termbank.socialstyrelsen.se/>

⁵³ Nationellt centrum för kvinnofrid: Våld i nära relationer, tillgänglig:

<https://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-nara-relationer/vald-i-nara-relationer/>

⁵⁴ Holmberg, Carin; Enander, Viveka; Lindgren, Anne-Li: Ett litet ord betyder så mycket: Alliansregeringen, Handlingsplanen och betydelseforskjutningar av begreppet mäns våld mot kvinnor, i Sociologisk forskning, Vol. 52, No. 3, 257-278.

begripliggöra sina erfarenheter av det våld de utsatts för.⁵⁵ Carin Holmberg, Viveka Enander och Anne-Li Lindgren menar att begreppet våld i nära relationer har fått en renässans i och med att det används allt oftare i den politiska debatten och i styrdokument. En av anledningarna till att använda ett könsneutralt begrepp är viljan att inkludera och synliggöra våld i samkönade relationer och utmana den rådande heteronormativiteten⁵⁶ och etnocentrism.⁵⁷ Kritiker av begreppet våld i nära relationer har däremot betonat att begreppet inte nödvändigtvis behöver vara mer inkluderande, om viktiga strukturella aspekter relaterat till kön, sexualitet, etnicitet och klass inte samtidigt beaktas. Carbin menar exempelvis att det finns en risk att begrepp blir en manöver för att släta över konflikter mellan olika perspektiv och ett sätt att undvika att tala om strukturella dimensioner av problemet.⁵⁸

Till skillnad från mäns våld mot kvinnor är detta begrepp könsneutralt, det vill säga sambandet mellan våldsutsatthet/våldsutövande och könstillhörighet nedtonas. Det framkommer inte vem som utsätter vem för våld. Enligt Helena Hoppstadius framställs våld ofta som liksidigt. Hoppstadius menar att den könsneutrala benämningen av våld kan leda till en uppfattning att det är lika sannolikt att kvinnor och män utsätts för våld, och att de har liknande upplevelse av våld.⁵⁹

Även om begreppet våld i nära relationer kan ses som inkluderande, riskeras vissa former av våld att osynliggöras, eftersom våldet begränsas till det som sker i det privata (inom parrelation, äktenskap, familj).⁶⁰ Våld som inte förekommer inom en nära relation exkluderas, exempelvis sexuellt våld, hot- och hatbrott riktade mot hbtqi-personer och även till viss del hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Med begreppet våld i nära relationer förloras det strukturella perspektivet och våldet förklaras i mer generella termer som konflikt.⁶¹ Utan en strukturell maktanalys av våldet riskeras det att betraktas som enskilda handlingar som drabbar individer, speciellt när fokuset är på den våldsutsatta i stället för förövaren.⁶² Med könsneutrala beskrivningar av våldet blir konsekvensen att mäns makt och kvinnors underordning förbises.⁶³ Forskning visar på att när mäns våld mot kvinnor skrivs om med könsneutrala begrepp så försvinner våldets ensidighet och beskrivs i stället som konflikter där våldet osynliggörs. Som konsekvens får inte våldsutsatta rätt stöd.⁶⁴

---

⁵⁵ Giorgio, Grace: Speaking Silence: Definitional Dialogues in Abusive Lesbian Relationships”, i Violence Against Women, Vol. 8, No. 10, 2002, 1233–1259.

⁵⁶ Holmberg, Carin; Enander, Viveka; Lindgren, Anne-Li: Ett litet ord betyder så mycket: Alliansregeringen, Handlingsplanen och betydelseförskjutningar av begreppet mäns våld mot kvinnor, 260.

⁵⁷ Carbin, Maria: Towards a politics of uncertainty: difficulties of naming the relationship between gender and violence, 97.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Hoppstadius, Helena: Mäns våld mot kvinnor Diskurser och kunskap i det sociala arbetets praktik, 202.

⁶⁰ Öhman, A., Burman, M., Carbin, M., Edin, K.: ‘The public health turn on violence against women’: Analysing Swedish healthcare law, public health and gender-equality policies, i BMC Public Health, Vol. 20, No.1, 2020, 9.

⁶¹ Matsson Tina: Motstånd och neutralisering. Kön, makt och professionalitet i arbetet med våld i nära relationer, i Socialvetenskaplig tidskrift, 2010.

⁶² Nationellt centrum för kvinnofrid: Hedersrelaterat våld och förtryck – en kunskaps- och forskningsöversikt, Uppsala universitet, Uppsala, 2010.

⁶³ Ekström, Veronica: Det besvärliga våldet, socialtjänstens stöd till kvinnor som utsatts för våld i nära relationer, Linköpings universitet, Socialt arbete, 2016.

⁶⁴ Mattson, Tina: Motstånd och neutralisering. Kön, makt och professionalitet i arbetet med våld i nära relationer.

3.3 Könsbaserat och könsrelaterat våld

Begreppen könsbaserat våld (*gender-based violence*) och könsrelaterat våld (*gender-related violence*) används både överlappande och synonymt. Inom den internationella forskningen görs ibland en distinktion mellan begreppen. Enligt Pam Alldred avser begreppet könsbaserat våld i huvudsak våld mot kvinnor och flickor, medan könsrelaterat våld beskrivs som ett bredare begrepp som inkluderar homofobi, transfobi, kontroll av könsnormer, en binär syn på kön, men också könsbaserat våld riktat mot kvinnor och flickor.⁶⁵ Generellt kan begreppet könsrelaterat våld sägas skifta fokus till frågan om ”vad” problemet består i snarare än ”vem” som vanligtvis drabbas av våldet. Begreppet könsrelaterat våld syftar till att komma bortom en könsessentialistisk och binär förståelse av könsbaserat våld.⁶⁶

Vår genomgång visar att både uttrycket könsrelaterat våld och könsbaserat våld används inom svensk forskning. De internationella officiella dokumenten använder *gender-based violence* synonymt med våld mot kvinnor. I den officiella översättningen av Istanbulkonvention används begreppet könsrelaterat våld för det engelska begreppet *gender-based violence*, medan vi översätter begreppet med könsbaserat våld.

Könsbaserat våld är ett paraplybegrepp, som bland annat inkluderar våld mot kvinnor och flickor, våld i hemmet (*domestic violence*), tvångsäktenskap, våld i nära relationer (*intimate partner violence*), mord på kvinnor, sexuellt våld och sexuella trakasserier, könsstympning, barnäktenskap, och människohandel för sexuella ändamål. Det är ett brett begrepp och vilka typer av våld som är inkluderade varierar. Den gemensamma nämnaren för könsbaserat våld är att det grundar sig i könsnormer och föreställningar om maskulinitet och femininitet. Könsbaserat våld är våld som riktas mot en person eller grupp på grund av deras kön.⁶⁷ Trots att både kvinnor och män kan utsättas för könsbaserat våld konstateras, både på den internationella och nationella nivån, att den absoluta majoriteten av offren utgörs av kvinnor och flickor som utsätts för våld av män.⁶⁸

För att exemplifiera hur könsbaserat våld används som paraplybegrepp, har vi valt att ta med hur European Institute for Gender Equality (EIGE) och UN Women beskriver det. EIGE använder könsbaserat våld och våld mot kvinnor synonymt, vilket återspeglar den oproportionerliga omfattningen av våld mot kvinnor. De menar således att den ”könsbaserade” aspekten ska uppmärksammas för att belysa kopplingar mellan våld och ojämlika maktförhållandena mellan kvinnor och män.

UN Women påpekar att könsbaserat våld används för att understryka att de strukturella könsbaserade maktskillnaderna leder till den oproportionerliga våldsutsattheten bland kvinnor och flickor. Begreppet används även för att beskriva

---

⁶⁵ Alldred Pam med fler definierar begreppet könsrelaterat våld på följande sätt: Violence that relates to gender, but is not only structured by the primary axis of gender inequality and might include violence (actual, threatened or symbolic) that is enabled by the very concept of gender and so recognises gender normativity, the insistence of a gender binary, homophobia, transphobia, as well as injuries of women’s inequality to men—sexism, misogyny, sexual violence and sexual harassment or coercion. Alldred, Pam: Gender-Related Violence: What Can a Concept Do? I Social Science, Vol. 12, 2023, sid 4

⁶⁶ Ibid

⁶⁷ European Institute for Gender Equality: What is gender-based violence?, tillgänglig: <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/what-is-gender-based-violence>

⁶⁸ European Institute for Gender Equality, UN Women, NCK.

våldsutsatthet mot hbtqi-personer, som i lika stor utsträckning är kopplad till normer om maskulinitet och femininitet och andra könsnormer.⁶⁹

Carbin framhåller att paraplybegreppet könsbaserat våld kan vara ett bra begrepp om man vill undvika det könsneutrala begreppet våld i nära relationer och samtidigt inte vill begränsa problemet till mäns våld mot kvinnor. Hon refererar till den brittiska kriminologen Aishi Gill som lyfter fram att en benämning av hedersrelaterat våld som *könsbaserat våld*⁷⁰ kan vara ett sätt att begripliggöra problemet utan att reducera vissa etniska grupper till stereotyper.⁷¹ Begreppet könsbaserat våld skulle i detta avseende kunna vara ett begrepp som inte osynliggör avgörande konfliktlinjer mellan olika perspektiv och inte heller reducerar mångfalden av våldsuttryck, och samtidigt behandlar genus som något som alltid är präglad av andra maktordningar baserade på sexualitet, klass och etnicitet etc.⁷²

3.4 Användning av begrepp

Med grund i det feministiska perspektivet signalerar begreppet mäns våld mot kvinnor tydligt att det är män som utövar våld samt att det är kvinnor som utsätts för våld. Det är kvinnors kollektiva erfarenheter som uppmärksammas. Begreppet täcker både det interpersonella våldet och det strukturella våldet, det som sker i privata relationer och i det offentliga rummet. Därför ingår även kvinnor som är offer för människohandel för sexuella ändamål och prostitution.

Som redan nämnts har detta perspektiv (mäns våld mot kvinnor) kritiserats på grund av dess exkluderande effekter. Kritiken handlar om hur begreppet mäns våld mot kvinnor beskrivs, förstås och forskas om utifrån en alltför homogen bild av våldsutsatta, där vita heterosexuella medelklasskvinnors erfarenheter uppmärksammas och representeras som universella. De kritiska rösterna ställer frågor om vems erfarenheter som synliggörs och vilka som stängs ute. Med andra ord är det inte själva begreppet som anses vara exkluderande, utan dess användning både i forskningen och det praktiska arbetet. Flera forskare har argumenterat för ett intersektionellt perspektiv som ett sätt att gå bortom den heteronormativa och etnocentriska förståelsen av våld och våldsutsattas erfarenheter.⁷³

Begreppet särskilt sårbara eller särskilt utsatta grupper bör också nämnas här. Det innebär att vissa grupper av kvinnor är specifikt utsatta på grund av sin bakgrund eller livsvillkor. Syftet är att belysa det specifika i deras situation, behov, samt i vilka situationer bemötandet kan vara bristfälligt.⁷⁴ Exempel på särskild sårbara eller utsatta grupper är kvinnor med funktionsnedsättning, kvinnor med utländsk bakgrund eller äldre

---

⁶⁹ UN Women: Types of violence against women and girls, tillgänglig: <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/faqs/types-of-violence>.

⁷⁰ Aishi Gill använder både "gender-based violence" och "gendered violence".

⁷¹ Carbin, Maria: Towards a politics of uncertainty: difficulties of naming the relationship between gender and violence; Gill, Aishi: Reconfiguring 'honour'-based violence as a form of gendered violence, in M. Idriss and Abbas (eds) Honour, Violence, Women and Islam, Routledge, Abingdon 2010.

⁷² För en vidare diskussion om den begreppsliga utvecklingen se Walby et al (2017) The concept and measurement of violence. Bristol University Press; Policy Press.

⁷³ de los Reyes, Paulina och Mulinari, Diana: Intersektionalitet. Kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap. Liber, Malmö 2005, 22. Ekström, Veronica: Inte bara kvinna. Våldsutsatta kvinnor och deras behov av stöd – konstruktioner och komplikationer i svenskt offentligt tryck, i Nordisk Juridisk Tidsskrift. Retfraerd, Vol. 3, 2012, 51-68.

⁷⁴ Nationellt centrum för kvinnofrid: Våld mot kvinnor med funktionsnedsättning. NCK-rapport 2013:1, Uppsala universitet, Uppsala, 2013.

kvinnor.⁷⁵ Särskild utsatthet är kopplad till den intersektionella analysen och hur olika maktordningar samverkar med varandra.

Som det nämndes tidigare har begreppet våld i nära relationer introducerats som ett mer inkluderande paraplybegrepp. Dess inkluderande effekt har dock ifrågasatts.⁷⁶ För det första har användningen av detta begrepp inte lett till att heteronormativeten i mötet med våldsutsatta försvunnit. Carbins studie visar på att de som arbetar praktiskt associerar våld i nära relationer främst med mäns våld mot kvinnor, trots den inkluderande ansatsen. I intervjumaterial har det också framkommit att det var bekvämare att använda begreppet ”våld i nära relationer” för att undvika att bli kallad ”manshatare”.⁷⁷

För det andra har betydelsen av genusstrukturer (könsmaktsordningen) inte tagits hänsyn till i relation till våld i samkönade relationer.⁷⁸ Den strukturella dimensionen går förlorad, medan Catherine Donovan argumenterar att genus och genusstrukturerna har en viktig betydelse för förståelsen av våldsutsatthet bland hbtqi-personer.⁷⁹ Fokus förflyttas därmed från den strukturella till den individuella nivån och maktperspektivet tas inte hänsyn till. Kopplingen mellan våld och jämställdhet nedtonas.

Medan begreppet våld i nära relationer syftar till att inkludera fler utifrån könstillhörighet och sexualitet, bemöts inte den andra kritiken som riktas mot könsmaktsperspektivet.⁸⁰ Dimensioner som etnisk tillhörighet eller ras förblir osynliggjorda och erfarenheter från kvinnor med utländsk bakgrund marginaliseras. Det är med andra ord missvisande att tro att man kan undvika exkludering av olika grupper med annorlunda erfarenheter och kontexter genom att införa nya bredare begrepp. Det är fortfarande nödvändigt att diskutera och problematisera olika maktordningar: heteronormativitet och sexism, etnocentrism och rasism, klass. Det finns också risk att ett alltför inkluderande begrepp leder till att det väsentliga maktperspektivet tappas bort.⁸¹ Det finns begränsningar och risker för exkludering med alla begrepp: både generella paraplybegrepp och mer specifika. Våldsutsatta är inte en homogen grupp och har olika erfarenheter och behov. Samtidigt påpekas det också att många delar liknande erfarenheter. Frågan är vad som är gemensamt och vad som är annorlunda; vem och vad det är som inkluderas och exkluderas. Våld mot kvinnor syftar på att alla offer är kvinnor och är utsatta. Mäns våld syftar på att män är förövare och därmed ansvariga. Könsbaserat våld handlar om att våldets orsaker är relaterade till det konstruerade könet och könsnormer.⁸² Dessa tre paraplybegrepp (mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och könsbaserat våld) återspeglar olika syn på betydelsen av den strukturella ojämställdheten mellan män och kvinnor och ifall våldet förstås som ”ett uttryck för historiskt ojämlika maktförhållanden mellan kvinnor och män” eller ej.⁸³

---

⁷⁵ SOU 2015:55 Nationella strategin mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck.

⁷⁶ Se, exempelvis: Enander och Holmberg 2011, Carbin Maria, 2021.

⁷⁷ Carbin, Maria: Towards a politics of uncertainty: difficulties of naming the relationship between gender and violence, *Journal of Gender-Based Violence*.

⁷⁸ *Ibid.*, 101.

⁷⁹ Donovan, Catherine och Hester, Marianne: Domestic violence and sexuality: what's love got to do with it?, Illinois : Policy Press, Bristol, 2014.

⁸⁰ Carbin, Maria: Towards a politics of uncertainty: difficulties of naming the relationship between gender and violence.

⁸¹ Clare Hemmings beskriver det fenomenet som ”a too-quick pluralization”, in Hemmings, Clare: Is gender studies singular? Stories of queer/feminist difference and displacement, i *Differences*, Vol. 27, No.2, 2016, 79–102.

⁸² Boyle, Karen: What's in a name? Theorising the Inter-relationships of gender and violence, 20.

⁸³ Europarådet: Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet, Istanbul 2011, Ingress.

4. Våldsutsatthet bland olika grupper

4.1 Mäns våld mot kvinnor

Det finns ett flertal olika begrepp när det kommer till att benämna mäns våld (mot kvinnor) i nära relationer och på samhällsnivå. Forskning om våldet, våldsutsatta och våldsutövare de senaste fyrtio åren har belyst mäns våld ur olika synvinklar; från att ha varit en privat angelägenhet mellan hemmets fyra väggar till ett brott mot kvinnors mänskliga rättigheter och ett folkhälsoproblem.⁸⁴ I Sverige har det sedan 90-talet funnits en gemensam förståelse för att kön, makt och våld hör samman, det så kallade könsmaktsperspektivet. Könsmaktsperspektivet utgår från att män som grupp är överordnade kvinnor som grupp och att våldet är ett uttryck för mäns överordning och kvinnors underordning⁸⁵. Samtidigt som mäns våld mot kvinnor är den yttersta konsekvensen av ojämna maktrelationer, upprätthåller våldet könsmaktsordningen.⁸⁶

År 1980 ratificerar Sverige Kvinnokonventionen. Syftet med konventionen är att all diskriminering mot kvinnor ska upphöra och kvinnor ska ha fulla mänskliga rättigheter. År 1993 skriver Sverige under *Declaration on the Elimination of Violence against Women*. Att betrakta mäns våld mot kvinnor ur ett könsmaktsperspektiv bidrar till att se våldet som ett strukturellt problem som kan drabba alla kvinnor oavsett bakgrund, status, utbildning med mera, i stället för en avvikelset förklaringsmodell där missbruksproblem, psykisk ohälsa eller trasslig uppväxt⁸⁷ är orsaken till våld. Detta signalerar att mäns våld mot kvinnor är ett samhällsproblem i stället för en angelägenhet för privatlivet. År 2011 skriver Sverige under Istanbulkonventionen och 2015 antas Agenda 2030, där upphörande av mäns våld mot kvinnor skrivs som ett mål för ett hållbart samhälle.

I Sverige råder en konsensus om att mäns våld mot kvinnor är en kränkning av kvinnors mänskliga rättigheter och måste upphöra och att mäns våldsutövande mot kvinnor försvårar att nå jämställdhet mellan könen.⁸⁸ Lagstiftning genom tiderna har visat på detta, till exempel 1982 då misshandel i hemmet faller under allmänt åtal; Kvinnofredsreformen från 1998 då brotten grov kvinnofredskränkning och grov fridskränkning infördes, samt att köpa sex blev straffbart. Sverige var det första land att göra sexköp straffbart men däremot inte försäljning av sex. Syftet med lagen var att lägga fokus på förövaren och inte på de som är utsatta för prostitution, det vill säga framför alltkvinnor. Samtyckeslagstiftningen 2018 är ytterligare ett exempel.

Trots regeringens tioåriga strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor saknas ett enhetligt språkbruk hos myndigheter med stort ansvar inom området, som till exempel Polismyndigheten eller Socialstyrelsen som i stället använder sig av

---

⁸⁴ Lövkrona, Inger och Nilsson, Gabriella: Mäns våld mot kvinnor – ett olösligt samhällsproblem?: Våld i svensk jämställdhetspolitik under 2000-talet.

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ Jämställdhetsmyndigheten: Delmål 6: Mäns våld mot kvinnor ska upphöra, tillgänglig: <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/jamstalldhet-i-sverige/delmål-6-mans-vald-mot-kvinnor-ska-upphora/>; Lövkrona, Inger och Nilsson, Gabriella: Mäns våld mot kvinnor – ett olösligt samhällsproblem?: Våld i svensk jämställdhetspolitik under 2000-talet.

⁸⁷ Lövkrona, Inger och Nilsson, Gabriella: Mäns våld mot kvinnor – ett olösligt samhällsproblem?: Våld i svensk jämställdhetspolitik under 2000-talet.

⁸⁸ Hydén, Margareta; Wade, Allan; Gadd, David (red.): Response based approached to the study of interpersonal violence, Palgrave Macmillan UK, London, 2016.

begreppet *våld i nära relation*. Det uppstår ett glapp mellan det politiska jämställdhetsmålet och användning av begreppet i den praktiska verksamheten.

Respons på våld

Utredningen *Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck 2015:55* belyser hur motsägelsefull synen på mäns våld kan vara; mäns våld mot andra män blir sällan kritiserat utan i stället ofta statushöjande. Mäns våld mot kvinnor fördöms, samtidigt som andra män vinner på förekomsten av mäns våld mot kvinnor även om de själv inte utövar det. Våldet befäster hotet om våld mot alla kvinnor och det befäster männens rätt till kontrollen över kvinnors kroppar, vilket bidrar till att behålla männens dominans både i den privata och offentliga miljön. Män som utsatt kvinnor för våld kan anses förtjäna våld från andra män. Därför ska mäns våld mot kvinnor inte bara ses i relation mellan män och kvinnor utan även mellan män.⁸⁹ Samtidigt visar forskning att män som utövar våld mot kvinnor ofta fördöms av sina vänner och familj till en början, men senare sker en tyst acceptans.⁹⁰ När män berättar om våldet skuldbelägger de sig själva för att de har utövat våld. Samtidigt distanserar de sig från att vara en person som använder våld i nära relation genom att bortförklara våldet med situationsspecifika händelser, som bråk, relationsproblem och depression.⁹¹ Detta gör att omgivningen fördömer våldet men inte förövaren och kan i stället berömma honom för att vara modig som berättar och vill förändra sig, samt i vissa fall även delvis lägga över skulden på kvinnan eftersom hon är ”speciell”.

Forskning visar på att när samhället och omgivningen tydligt fördömer våldet, polisen ingriper, och kvinnan får hjälp att lämna är det inte lika sannolikt att våldet upprepas.⁹² Det är också viktigt att vara tydlig med att mäns våld mot kvinnor är en ensidig handling som enbart förövaren är ansvarig för.⁹³ Genom att vara tydlig och benämna våldet för vad det är; våld och ofta brottsliga handlingar skapas en större förståelse för alla inblandade samt omgivningen, och ansvaret måste läggas där det hör hemma – det vill säga hos förövaren.

När mäns våld mot kvinnor beskrivs i termer av våld i nära relationer eller ”lägenhetsbråk” osynliggörs våldet som en ensidig handling samt offrets motstånd.⁹⁴ En könsneutral förståelse av våldet bidrar även till att osynliggöra den absoluta majoriteten av våld, mäns allvarliga och upprepande våld mot kvinnor i heterosexuella relationer.⁹⁵ Hur samhället responderar på våldet har betydelse för förståelsen av våldet. Att i föreskrifter, allmänna råd med mera och dagligt tal synliggöra förövarens del i våldet visar på en förståelse av våldet och våldets mekanismer, vilket i sin tur leder till att rätt insatser av stöd och skydd ges.⁹⁶

---

⁸⁹ SOU 2015:55, Nationella strategin mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck.

⁹⁰ Hydén, Margareta; Wade, Allan; Gadd, David (red.): Response based approached to the study of interpersonal violence.

⁹¹ Ibid.

⁹² Hydén Margareta, Överlien Caroline, Ericson Christina, Wiman Mats och Grönberg Eskel, Marit: Mäns våld mot kvinnor i nära relation, Tryckeri AB Orion, Stockholm, 2016.

⁹³ Hydén, Margareta; Wade, Allan; Gadd, David (red.): Response based approached to the study of interpersonal violence.

⁹⁴ Hydén, Margareta; Wade, Allan; Gadd, David (red.): Response based approached to the study of interpersonal violence.

⁹⁵ SOU 2015:55: Nationella strategin mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck.

⁹⁶ Hydén, Margareta; Wade, Allan; Gadd, David (red.): Response based approached to the study of interpersonal violence.

En viktig dimension är att mäns våld mot kvinnor infattar mäns och pojkars våld både i nära relationer och i samhället, samt det strukturella latent våldet som alla kvinnor har lärt sig att förhålla sig till sedan väldigt ung ålder. Kvinnors livsutrymme begränsas av oro och rädsla för mäns våld, även när flickor och kvinnor inte är direkt utsatta för våld. Det framgår till exempel i Nationella trygghetsundersökningen, NTU att kvinnor (34–38 procent av kvinnor, för män 18–22 procent de senaste fyra åren) känner sig ganska eller mycket otrygga i sitt närområde till den grad att de undviker att gå ut om kvällarna. Det latent våldet befästs av hotet om och/eller det utförda våldet, sexuella våldet, sexuella övergrepp och trakasserier i samhället, på arbetsplatser och skolor vilket begränsar kvinnors och flickors livsutrymme genom hela livet.⁹⁷

Våldets kontinuum förklaras i våldspyramiden med att botten på pyramiden sanktionerar det grövre våldet.⁹⁸ För unga personer fungerar sociala medier normerande, speciellt för unga tjejer, där en utseendefixering finns redan hos väldigt unga tjejer.⁹⁹ Objektifieringsteorin menar att kvinnors kroppar separeras från deras identitet, vilket gör kvinnan till ett objekt och att flickor från tidig ålder socialiseras till att värdera sig själva utifrån sin kropp.¹⁰⁰ Objektifieringen av kvinnors kroppar på en samhällsnivå görs för att synliggöra och upprätthålla mäns överordnade roll gentemot kvinnor.¹⁰¹ Gail Dines menar att porrindustrin har gjort att (unga) kvinnor i dag har två val; att vara ”fuckable” eller ”invisible”. Dines menar att eftersom ingen, speciellt unga kvinnor i dag inte vill vara osynliga så tvingas de till att vara fuckable, det vill säga omfamna porrkulturens syn på vad en kvinna är och ska vara.¹⁰²

Enligt Folkhälsomyndighetens kartläggning om unga och deras konsumtion av pornografi tittar cirka 70 procent av männen på pornografi, medan 70 procent av kvinnorna uppger att de aldrig gör det.¹⁰³ Speciellt unga män tittar regelbundet på pornografi, gruppen män 16–29 år konsumerar pornografi varje dag eller flera dagar per vecka.¹⁰⁴ Forskning visar att 88 procent av alla scener i mainstreampornografi innehåller fysiskt våld, nästan uteslutande är mottagaren av våldet en kvinna.¹⁰⁵ I 95 procent av fallen framställs det som att kvinnorna njuter av våldet, vilket förmedlar att sex och våld hör samman.¹⁰⁶ När det finns en acceptans av våld, en konservativ syn på könsrollerna samt en sanning om mäns sexuella berättigande så som i pornografin, ökar risken för att män och killar ska utöva sexuellt våld mot kvinnor och flickor.¹⁰⁷

---

⁹⁷ Brottsförebyggande rådet: Nationella trygghetsundersökningen, 2023, tillgänglig: <https://bra.se/statistik/statistiska-undersokningar/nationella-trygghetsundersokningen.html#otrygghetoro>

⁹⁸ Franzén, Anna; Gottzén, Lucas: Våldsprevention i Sverige: En forskningsöversikt, Stockholms universitet, 2020.

⁹⁹ Forte: Mobilen – hur påverkar den unga?, 2022, tillgänglig: <https://www.forskning.se/2022/10/11/sociala-medier-unga-halsa>

¹⁰⁰ Fredrickson, Barbara L.; Roberts, Tomi-Ann: Objectification theory: Toward understanding women’s lived experiences and mental health risks, i *Psychology of women quarterly*, 1997, Vol.21, No. 2. 1997, 173-206.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Dines, Gail: *Pornland How Porn Has Hijacked Our Sexuality*, Beacon Press, Boston, 2011.

¹⁰³ Folkhälsomyndigheten: Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) i Sverige 2017 – Resultat från befolkningsundersökningen SRHR2017, tillgänglig: [Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter \(SRHR\) i Sverige 2017 – Resultat från befolkningsundersökningen SRHR2017 — Folkhälsomyndigheten \(folkhalsomyndigheten.se\)](https://www.folkhalsomyndigheten.se/rapporter/sexuell-och-reproduktiv-halsa-och-rattigheter-srhr-i-sverige-2017)

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ Bridges, Ana J.; Wosnitzer, Robert; Scharrer, Erica; Sun, Chyng; Liberman, Rachael: Aggression and Sexual Behavior in Best-Selling Pornography Videos: A Content Analysis Update, i *Violence against women*, Vol.16, No. 10, 2010, 1065-1085.

¹⁰⁶ Ibid.

¹⁰⁷ Franzén, Anna; Gottzén, Lucas: Våldsprevention i Sverige: En forskningsöversikt.

4.1.1 Mäns våld mot kvinnor i nära relationer

Mäns våld mot kvinnor sker både på individnivå och på strukturell samhällsnivå, över hela världen. Enligt WHO är en av tre kvinnor världen över utsatta för mäns våld.¹⁰⁸ Enligt UN Women är våldet mot kvinnor en av de mest allvarliga kränkningarna mot mänskliga rättigheter världen över.¹⁰⁹ Även i Sverige, ett av världens mest jämställda länder, är mäns våld mot kvinnor ett stort samhällsproblem. Förra året (2022) anmäldes 23 267 misshandelsbrott mot kvinnor och 12 752 misshandelsbrott mot män av en bekant, enligt BRÅ. Gällande våldtäkter anmäldes 4810 mot kvinnor varav 34 procent i en parrelation.¹¹⁰ År 2021 anmäldes 13 583 misshandelsbrott mot en kvinna i en parrelation och 2954 misshandelsbrott mot en man i en parrelation.¹¹¹

Förra året (2022) mördades tio kvinnor av sin man/partner eller exman/expartner. Inga män föll offer för dödligt våld i nära relation under året. I genomsnitt mördas 14 flickor/kvinnor varje år av en partner/expartner.¹¹² Den äldsta mördade kvinnan var över 80 år gammal och den yngsta var 15 år.¹¹³

Medan det dödliga våldet mot kvinnor i viss mån har minskat de senaste åren ligger det dödliga våldet mot flickor/unga kvinnor kvar på samma nivåer, vilket en helt ny studie från Karolinska Institutet, framtagen på uppdrag av Jämställdhetsmyndigheten visar.¹¹⁴ 62 stycken flickor/unga kvinnor och två pojkar i åldern 15–25 år har mördats i nära relation under åren 1990–2017.¹¹⁵ Till unga kvinnor räknas kvinnor som är i åldern mellan 18–25 år. För flickor/unga kvinnor är separation motivet till det dödliga våldet i 70 procent av fallen, siffran för kvinnor är 40 procent.¹¹⁶ En tredjedel av flickorna/unga kvinnorna och knappt en femtedel av kvinnorna blev strypta till döds.¹¹⁷ För både kvinnor och flickor är strypvåld en faktor som mycket tydligt ökar risken för dödligt partnervåld.¹¹⁸

Studier visar på att när män utsatts för dödligt partnervåld av en kvinna har det dödliga våldet många gånger föregåtts av pågående våld från mannen mot kvinnan.¹¹⁹

---

¹⁰⁸ World Health Organisation: Violence against women, 2021, tillgänglig: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>

¹⁰⁹ UN Women Sverige: Stoppa världsförbättrarens våld mot kvinnor, tillgänglig: <https://www.unwomen.se/>

¹¹⁰ Brottsförebyggande rådet: Våld i nära relationer, 2022, tillgänglig: <https://bra.se/statistik/statistik-om-brottstyper/vald-i-nara-relationer.html>

¹¹¹ Brottsförebyggande rådet: Kvalitetsgranskning av anmälda misshandelsbrott efter relationstyp 2019–2021. En kvalitetsstudie inom kriminalstatistiken, tillgänglig: <https://bra.se/publikationer/arkiv/publikationer/2023-03-30-kvalitetsgranskning-av-anmalda-misshandelsbrott-efter-relationstyp-2019-2021.html>

¹¹² Caman, Shilan och Skott, Sara: Dödligt partnervåld mot unga. Forskningsrapport, Karolinska Institutet och Mittuniversitet, kommande

¹¹³ Socialstyrelsens utredningar av vissa skador och dödsfall 2018–2021, publicerad januari 2022

¹¹⁴ Caman, Shilan och Skott, Sara: Dödligt partnervåld mot unga. Forskningsrapport, Karolinska Institutet och Mittuniversitet, kommande.

¹¹⁵ Ibid.

¹¹⁶ Ibid.

¹¹⁷ Caman, Shilan och Skott, Sara: Dödligt partnervåld mot unga. Forskningsrapport, Karolinska Institutet och Mittuniversitet, kommande

¹¹⁸ Ibid.

¹¹⁹ Russell P. Dobash, R. Emerson Dobash. Women's violence to men in intimate relationships: working on a puzzle, 2004, *British Journal of Criminology*, Volume 44, Issue 3, May 2004, Pages 324–349, & Moen, Elisabeth, Nygren, Lennart och Edin, Kerstin: Volatile and Violent Relationships Among Women Sentenced for Homicide in Sweden Between 1986 and 2005, *Victims and Offenders*, Volume 11, Issue 3, pages 324–349.

Mäns våld mot kvinnor – en konflikt i samhällets ögon?

Forskning visar på att i allt våld finns ett motstånd och strategier för att undvika våld, kvinnan sätter gränser men mannen överskrider gränserna.¹²⁰ Samhället skuldbelägger kvinnan för hennes utsatthet, men ger henne inte heller tillräcklig hjälp att komma ifrån den.¹²¹ Samhällets respons på våldet kan påverka våldet och motståndet i två riktningar; både som ett normaliserande av våldet och för att komma bort från våldet.¹²² Forskning visar på att kvinnor som blivit utsatta av mäns våld i nära relation ofta även utsätts i processerna som följer efter våldet.¹²³ Begreppet sekundär viktimisering visar på känslan av svek hos kvinnan. Förutom att kvinnan är ett brottsoffer till följd av det våld hon har utsatts för, så faller hon även offer för myndigheternas och samhällets oförmåga att stå på hennes sida och ge det stöd och skydd hon (och hennes barn) behöver. Boken *Att handlägga försörjningsstöd vid våld i nära relationer* visar på att kvinnor som kategoriseras som ”trovärdiga offer för mäns våld” hos socialtjänsten gör det lättare för handläggaren att hantera deras ärenden och resultatet blir ett bättre stöd. Om kvinnan däremot går tillbaka till mannen så minskar hennes trovärdighet.¹²⁴ Detta bekräftar även i Tina Mattson rapport *Makt och neutralisering. Kön, makt och professionalitet i arbetet med våld i nära relationer*. Mattson visar att när kvinnor tog tillbaka sin berättelse om våldsutsatthet fanns det risk för att handläggarna utgick från att våldsutsattheten var låg, vilket i sin tur kunde påverka insatserna för kvinnan.¹²⁵

På uppdrag av regeringen genomförde Jämställdhetsmyndigheten en kartläggning av omfattningen av och hur uppgifter om våld eller andra övergrepp framförts i mål om vårdnad, boende och umgänge, och i vilken utsträckning det har tagits hänsyn till dessa uppgifter i domar. Rapporten visade att våldet ofta blir översatt till en konflikt eller samarbetsvårigheter. Även när mamman, tillsammans med barnen, har varit på skyddat boende på grund av pappans våld har våldet omskrivits till en konflikt av domstolarna:

”De konstateras att samarbetet har försämrats efter föräldrars separation och omöjliggjorts efter att mamman flyttade till ett skyddat boende. Att de nu har skyddade folkbokföringsuppgifter och att det står klart att de saknar tillit till varandra och att deras konflikt är så djupgående att den inte kan vara av övergående natur.”¹²⁶

Att en våldsutsatt kvinna med barn blir placerade på ett skyddat boende för att undkomma våldet är på inget sätt en garant för att barnen ska slippa träffa sin förövare. Riksförbundet för kvinnojourer, Unizon, uppger i sin statistik att uppemot 32 procent av kvinnojourerna

---

¹²⁰ Hydén, Margareta; Wade, Allan; Gadd, David (red.): Response based approached to the study of interpersonal violence.

¹²¹ Bruno, Linnéa: National self-image as an obstacle to ensuring children’s rights in the context of domestic violence and family law – the case of Sweden, i Journal of Social Welfare and Family Law, Vol.40, No. 4, 2018, 426-440.

¹²² Hydén, Margareta; Wade, Allan; Gadd, David (red.): Response based approached to the study of interpersonal violence, Palgrave Macmillan UK, London 2016.

¹²³ Spearman K J., Hardesty J L. Campbell J: Post-separation abuse: A concept analysis, 2022, Journal of Advanced Nursing Volume 79, Issue 4: Intimate Partner Violence.

¹²⁴ Ulmestig, Rickard och Eriksson, Marie: Att handlägga försörjningsstöd vid våld i nära relationer, Studentlitteratur, Lund 2018.

¹²⁵ Mattson, Tina: Makt och neutralisering. Kön, makt och professionalitet i arbetet med våld i nära relationer, i Socialvetenskaplig tidskrift, Vol. 20, No. 3-4, 2016.

¹²⁶ Jämställdhetsmyndigheten: Uppgifter om våld är inget undantag. Rapport, 2022, tillgänglig: <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/aktuellt/publikationer/uppgifter-om-vald-ar-inget-undantag/>

rapporterar att barnen har haft umgänge med den våldsutövande pappan under tiden de bodde på skyddat boende.¹²⁷ Jämställdhetsmyndighetens rapport *Våld är inget undantag* visar på att rätten endast i enstaka fall tar hänsyn till hur barns hälsa och trygghet påverkas vid umgänge med den våldsutövande pappan, vilket i praktiken betyder att pappans rätt till sina barn väger tyngre än barnens rätt till trygghet.¹²⁸ För våldsutövande män ger umgänge med gemensamma barn ett tillvägagångssätt att fortsätta utöva våld gentemot kvinnan.¹²⁹ Genom att myndigheterna inte ser våldet och dess allvarliga konsekvenser fattar de beslut som begränsar kvinnors och barns handlingsfrihet i stället för att skydda våldsutsatta kvinnor och barn.¹³⁰

I rapporten *86 gömda kvinnor och 128 deras barn* finner vi samma resultat, att våldet förminskas och försvinner i myndigheternas beslut. Kvinnorna bedöms ha en allvarlig hotbild riktade mot sig, men våldsutövaren döms inte eller får ett mycket lindrigt straff, vilket skapar utrymme för tvivel att våldet kanske inte var så allvarligt eller att det kanske inte ens förekommit något våld.¹³¹ Samtidigt kan kvinnor bli moraliskt ifrågasatta av socialtjänsten för att de inte har lämnat relationen tidigare; ”som mamma har man ett ansvar att skydda sina barn”. Genom att inte lämna relationen tidigare har kvinnorna utsatt sig och barnen för upprepat våld.¹³² Kvinnor görs ansvariga för att både skydda sina barn mot den våldsutövande pappan; och för att se till att umgänge med den våldsutövande pappan sker när hon har lämnat relationen.¹³³

Eftervåld

Eftervåld är ett relativt nytt begrepp (kom med på nyordslistan 2021) men har funnits länge inom våldsområdet. I Linnea Brunos avhandling lyfter hon våldet efter separationen, där våldsutövaren kan fortsätta utöva våld med hjälp av samhällets olika funktioner efter uppbrott. Trots att mannen är dömd för våld mot kvinnan och även i vissa fall mot barnet så hindrar samhället inte förövaren från att fortsätta utsätta kvinnan (och barnen) för våld.¹³⁴ Långdragna vårdnadstvister och begränsning av den våldsutsattas handlingsfrihet är exempel på eftervåld. Ett annat exempel på eftervåld är kopplat till hantering av skyddade personuppgifter. Jämställdhetsmyndighetens rapport *Skyddade personuppgifter – oskyddade personer* visar på att kvinnor som lämnat en relation till stor del upplever att skyddet inte fungerar. Flera myndigheter och vårdinstanser saknar rutiner för personer med skyddade personuppgifter.¹³⁵

4.1.2 Sexuellt våld

Sexuellt våld utgör en form av övergrepp och kränkningar som består av en bred variation av sexuellt betingade handlingar, vilka spänner från verbala förolämpningar och

---

¹²⁷ Unizon: Unizons statistik, 2022, tillgänglig: <https://www.unizonjourer.se/om-unizon/unizons-statistik/>

¹²⁸ Jämställdhetsmyndigheten: Uppgifter om våld är inget undantag. Rapport.

¹²⁹ Bruno, Linnéa: National self-image as an obstacle to ensuring children's rights in the context of domestic violence and family law – the case of Sweden, i *The Journal of social welfare & family law*, Vol.40, No. 4, 2018, 426-440.

¹³⁰ Bruno, Linnéa: Ofriidstid Fäders våld, staten och den separerande familjen, Uppsala universitet, 2016.

¹³¹ Jämställdhetsmyndigheten: 86 gömda kvinnor och deras 128 barn. Djupintervjuer med kvinnor som inte kan synas men vill bli hörda, 2021, tillgänglig: <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/lbxlsw4l/ja-ms-0028-intervjustudiek8.pdf>

¹³² Ulmestig Rickard och Eriksson Maria (red): Att handlägga försörjningsstöd vid våld i nära relation, 2018

¹³³ Spearman K J., Hardesty J L. Campbell J: Post-separation abuse: A concept analysis, i *Journal of Advanced Nursing*, Vol. 79, Issue 4, 2022.

¹³⁴ Bruno Linnéa: Ofriidstid. Fäders våld, staten och den separerande familjen, Uppsala universitet, 2016.

¹³⁵ Jämställdhetsmyndigheten: Skyddade personuppgifter oskyddade personer, 2022, tillgänglig: <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/aktuellt/publikationer/skyddade-personuppgifter-oskyddade-personer-2022-10/>

trakasserier till fysiska övergrepp av olika slag såsom sexuellt ofredande och våldtäkt.¹³⁶ Det innefattar också alla fall där en individ tvingats att utföra sexuella handlingar mot sin vilja, alltså utan samtycke.

Sexuellt våld är ett allvarligt och utbrett globalt samhällsproblem.¹³⁷ I den svenska större prevalensstudien *Våld och hälsa* (2014) rapporterades att drygt 10 procent av kvinnorna och 1 procent av männen utsatts för allvarligt sexuellt våld efter att de fyllt 18 år. Med allvarligt sexuellt våld menas i studien med våld eller hot påtvingat samlag eller försök till påtvingat samlag eller liknande handlingar, inklusive sexuellt övergrepp då den utsatta befunnit sig i ett tillstånd utan möjlighet att försvara sig. Cirka 20 procent av kvinnorna och 5 procent av männen rapporterade att de hade blivit utsatta för mindre allvarliga sexuella övergrepp med inslag av våld, exempelvis att de hade blivit fasthålla, kyssta eller smekta mot sin vilja.

Definitionen av sexuellt våld varierar något och Världshälsoorganisationen, WHO, inkluderar även sexuella trakasserier och förnedrande beteenden i sin definition av sexuellt våld.¹³⁸ I enlighet med WHO:s definition svarade nästan hälften av kvinnorna (47 procent och 15 procent av männen i *Våld och hälsa* att de hade upplevt någon form av sexuellt våld efter att de fyllt 18 år.¹³⁹ Enligt NTU uppger 7,8 procent av kvinnor 16–84 år att de har varit utsatta för ett sexualbrott, där unga kvinnor (20–24 år) står för 29,2 procent. WHO:s studie visade även att det i fall av allvarliga sexuella övergrepp oftast var den aktuella partnern som var förövare, medan det i fall av mindre allvarliga övergrepp oftast var en bekant eller okänd person som var förövare.

Sexuellt våld i nära relation där partnern är förövare är ett allvarligt samhällsproblem som drabbar miljontals unga och vuxna kvinnor globalt.¹⁴⁰ Trots att denna typ av våld leder till särskilt svåra upplevelser av skam och förödmjukelse har man forskat betydligt mindre på detta än exempelvis fysiskt och psykiskt våld i nära relation.¹⁴¹ En tänkbar orsak till att man forskat mindre på just sexuellt våld kan vara att sexualitet och sexuella beteenden upplevs som särskilt privata och tabubelagda angelägenheter och därmed inte lika ofta kommer till berörda aktörers kännedom.¹⁴² En annan förklaring till bristen på forskning som diskuterats är om det kan vara relaterat till att mäns sexuella aggressioner har normaliserats och betraktas som en medfödd och

---

¹³⁶ World Health Organisation: World report on violence and health, 2002.

¹³⁷ Black, M.C., Basile, K.C., Breiding, M.J., Smith, S.G., Walters, M.L., Merrick, M.T., Chen, J., & Stevens, M.R.: The National Intimate Partner and Sexual Violence Survey, Summary Report. Atlanta, GA: National Center for Injury Prevention and Control, Centers for Disease Control and Prevention, 2011; Decker, M. R., Latimore, A. D., Yasutake, S., Haviland, M., Ahmed, S., Blum, R. W. & Astone, N. M.: Gender-based violence against adolescent and young adult women in low-and middle-income countries, i *Journal of Adolescent Health*, Vol. 56, No. 2, 2015, 188-196; Rights, H. T. M. F.: Violence against women: An EU-wide survey. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2014.

¹³⁸ World Health Organisation: World report on violence and health, 2002.

¹³⁹ Nationellt centrum för kvinnofrid: Våld och hälsa. En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa, Uppsala universitet, 2014.

¹⁴⁰ Black, M.C. et al.: The National Intimate Partner and Sexual Violence Survey, Summary Report; Decker, M. R. et al: Gender-based violence against adolescent and young adult women in low-and middle-income countries.

¹⁴¹ Kennedy, A. C., & Prock, K. A.: "I still feel like I am not normal": A review of the role of stigma and stigmatization among female survivors of child sexual abuse, sexual assault, and intimate partner violence., i *Trauma, Violence, & Abuse*, Vol.19, No. 5, 2018, 512-527. Logan, T. K., Walker, R., & Cole, J.: Silenced Suffering: The Need for a Better Understanding of Partner Sexual Violence, i *Trauma, Violence, & Abuse*, Vol. 16, No. 2, 2015, 111-135; Weiss, K. G.: Too ashamed to report: Deconstructing the shame of sexual victimization, i *Feminist Criminology*, Vol. 5, No. 3, 2010, 286-310.

¹⁴² Montemurro, B., Bartasavich, J., & Wintermute, L.: Let's (not) talk about sex: The gender of sexual discourse. i *Sexuality & Culture*, 19, 2015, 139-156.

oundviklig företeelse, varvid många kvinnor lever under föreställningen att det ingår i deras roll att ställa upp på påtvingat sex.¹⁴³ En ytterligare förklaring till att sexuellt våld i nära relation inte fått ett adekvat fokus och delvis osynliggjorts inom litteraturen, är att våldsforskare avstått från att forska på sexuellt våld och lämnat detta åt forskare som tittar specifikt på sexuella övergrepp, vilka inte alltid gjort en differentiering med avseende på om förövaren är en partner eller ej.¹⁴⁴

Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten gjorde 2019 en granskning som visade på att en stor majoritet (75 procent) av de som stod misstänkta för våldtäkt mot vuxen var bekanta med offret.¹⁴⁵ I nästan en tredjedel av fallen hade den misstänkte och offret en nära relation. I nära en femtedel av fallen var den misstänkte en för offret obekant eller så gott som obekant person. I dessa fall hade dock offret och den misstänkte inte sällan haft någon typ av kontakt innan brottet, till exempel på en dejtingsajt.

Vad gäller sexuella övergrepp och huruvida detta är något som utövas oberoende av kön så visar forskning tydligt på att det främst är män som utsätter kvinnor för sexuellt våld. Enligt statistik från Brottsförebyggande rådet (BRÅ), 2022, utgjorde män 98 procent av de misstänkta för våldtäkt (exklusive oaktsam våldtäkt). År 2021 utgjorde män 99 procent av de som lagfördes för sexualbrott.

Enligt BRÅ:s rapport *Våldtäkt från anmälan till dom*¹⁴⁶ leder endast fem av 100 anmälda våldtäkter till fällande dom. Även om det procentuellt skedde en kraftig ökning av antal dömda gärningspersoner (75 procent) efter införandet av samtyckeslagstiftningen, så var det numerära antalet lågt i relation till antalet anmälda våldtäkter; från 190 fällande domar 2017 till 333 fällande domar 2019.¹⁴⁷

I forskning som bygger på bland annat intervjuer med förövare har man funnit att sexuella övergrepp i grund och botten handlar om makt och dominans snarare än sexualitet.¹⁴⁸ I och med detta kan sexuellt våld vara en bidragande faktor till vidmakthållandet av bristande jämställdhet, i nära relationer såväl som i samhället i stort. Forskning visar på att rädsla för att bli utsatt för olika typer av övergrepp inskränker på kvinnors livsutrymme samt motverkar en jämställd/rättvis fördelning av det offentliga rummet.¹⁴⁹

Utöver detta har forskning visat att det finns en tendens till skuldbeläggande av personer som utsatts för våldtäkt, och att detta är förknippat med personliga faktorer hos den som skuldbelägger snarare än faktiska faktorer som har med våldtäkten att göra. En tro på våldtäktsmyter som att bara vissa typer av människor våldtar, att majoriteten av

---

¹⁴³ Hlavka, H. R.: Normalizing Sexual Violence: Young Women Account for Harassment and Abuse, i *Gender & Society*, Vol. 28, No. 3, 2014, 337-358.

¹⁴⁴ Bagwell-Gray, Meredith E.; Messing, Jill Theresa; Baldwin-White, Adrienne: Intimate Partner Sexual Violence: A Review of Terms, Definitions, and Prevalence, i *Trauma, Violence, & Abuse*, 2015, Vol.16, No.3, 316-335.

¹⁴⁵ Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten: Våldsbrott i nära relationer och sexualbrott mot vuxna – En gemensam granskning av polisens och åklagarens handläggning, 2019.

¹⁴⁶ Brottsförebyggande rådet: Våldtäkt från anmälan till dom. En studie av rättsväsendets arbete med våldtäktsärenden, Rapport 2019:9, tillgänglig:

https://bra.se/download/18.62c6cfa2166eca5d70e18f68/1615395291012/2019_9_Valdtakt_fran_anmalan_till_dom.pdf

¹⁴⁷ Brottsförebyggande rådet: Stor ökning av fällande domar för våldtäkt sedan samtyckeslagen infördes, 2020, tillgänglig: <https://bra.se/om-bra/nytt-fran-bra/arkiv/press/2020-06-15-stor-okning-av-fallande-domar-for-valdtakt-sedan-samtyckeslagen-infordes.html>

¹⁴⁸ Nationellt centrum för kvinnofrid: Våld och hälsa. En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa, Uppsala universitet, 2014.

¹⁴⁹ Listerborn, C.: Feminist struggle over urban safety and the politics of space, i *European Journal of Women's Studies*, Vol. 23, No. 3, 2016, 251-264.

anklagelser om våldtäkt är falska eller att en förövare som druckit alkohol har mindre ansvar för sina handlingar, är förknippat med skuldbeläggande av våldtäktsoffret, så kallad *victim blaming*.¹⁵⁰ Felaktiga föreställningar om våldtäkt och våldtäktsoffer riskerar att osynliggöra personer och händelser som inte stämmer överens med de föreställningar man har. Detta kan leda till att de som utsätts undviker att söka hjälp och polisanmäla. Detta sammantaget visar på vikten av kunskap och transparens i frågor om sexuellt våld.

4.1.3 Prostitution och människohandel för sexuella ändamål

Prostitution och människohandel för sexuella ändamål har studerats inom olika forskningsfält. En stor del av forskningen är empiribaserad, och använder enkätundersökningar och intervjuer för att undersöka omfattningen och erfarenheter av prostitution och människohandel för sexuella ändamål. En del av forskningen handlar om särskilt utsatta grupper som barn och unga (Svenson F. et al, 2013, Jonson L.S et al, 2014, 2015, Holmström C. och Grönvall Y., 2019), migranter (Hulusjö, A., 2013, Vuolajärvi, N., 2019) och hbtqi-personer (Holmström C. och Grönvall Y., 2019, De Cabo, A. och Hall, A. 2021).

Det råder konsensus om att människohandel för sexuella ändamål är ett allvarligt brott mot mänskliga rättigheter. I detta avsnitt presenteras de centrala perspektiven som rör prostitution och människohandel för sexuella ändamål och våldsutsatthet. I forskning finns det en samsyn att personer som är utsatta i prostitution utgör en särskild utsatt grupp. Det blir särskilt relevant när dessa personer utsätts för våld i samband med prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Den svenska forskningen om prostitution och människohandel för sexuella ändamål domineras av könsmaktsperspektiv, där dessa företeelser behandlas som problem orsakade av samhällets patriarkala strukturer. I forskningen presenteras hur prostitution och människohandel för sexuella ändamål påverkas av globalisering, migration och den teknologiska utvecklingen. Sambandet mellan reglering av prostitution och bekämpning av människohandel för sexuella ändamål belyses också.¹⁵¹ Den gränsöverskridande karaktären hos både prostitution och människohandel för sexuella ändamål gör företeelserna nära sammankopplade.¹⁵²

Kartläggning av prostitution och människohandel för sexuella ändamål i Sverige visar att majoriteten av de som köper sex är svenska heterosexuella män i medelåldern (96 procent).¹⁵³ När det gäller utsatta i prostitution representerar de en heterogen grupp med olika erfarenheter och bakgrunder. Majoriteten är kvinnor, men även transpersoner och personer som inte identifierar sig som heterosexuella är överrepresenterade bland dem som säljer sex.¹⁵⁴ En viktig slutsats i en studie av Annelie De Cabo och Anna Hall är att marginalisering och kriminalisering av vissa grupper förstärker prostitutionens

---

¹⁵⁰ Adolfsson, Kerstin: *Blaming victims of rape: Studies on rape myths and beliefs about rape*. Göteborgs universitet, 2018.

¹⁵¹ Waltman, Max: "Prohibiting Sex Purchasing and Ending Trafficking: the Swedish Prostitution Law", i *Michigan Journal of International Law*, Vol. 33, 2011.

¹⁵² Skilbrei, May-Len och Holmström, Charotta: "Linking Prostitution and Human Trafficking Policies: The Nordic Experience", i Nelen, H., Siegel, D. (eds) *Contemporary Organized Crime. Studies of Organized Crime*, Vol 18, Springer, Cham 2021, 67-80.

¹⁵³ De Cabo, Annelie och Hall, Anna: "Omfattningskartläggning av prostitution och människohandel för sexuella ändamål", Göteborg, 2021, 48.

¹⁵⁴ De Cabo, Annelie och Hall, Anna: "Omfattningskartläggning av prostitution och människohandel för sexuella ändamål", Göteborg, 2021, 16

dolda karaktär.¹⁵⁵ Det berör till exempel migranter som saknar uppehållstillstånd och därför anses befinna sig i landet olagligt. Samtidigt utgör de en stor andel av de personer som säljer sex. Ensamkommande pojkar och flickor är särskilt utsatta, vilket uppmärksammats av Polismyndigheten och andra aktörer.¹⁵⁶

Forskningen visar att föreställningar om vilka som är involverade i prostitution är begränsade, och att mångfalden av erfarenheter osynliggörs.¹⁵⁷ Det får allvarliga konsekvenser för personer som saknar uppehållstillstånd, inklusive bristande tillgång till sociala skyddsnet och polisskydd från våld och övergrepp, med en överhängande risk för utvisning samt svårigheten att skaffa sig bostad och jobb.¹⁵⁸

Avslutningsvis visar forskningen att personer som är involverade i prostitution riskerar att utsättas för fysiskt och sexuellt våld i hög utsträckning. Utsatthet för olika former av våld analyseras ofta som en av bakomliggande faktorerna till att personer säljer sex. Förekomsten av våld i samband med prostitution varierar och beror på olika faktorer, såsom miljöer (inomhus/utomhus/institutioner), andra former av utsatthet och möjligheten att söka samhälleligt stöd och hjälp.

4.2 Kvinnors våld mot män i *nära relationer*

I en studie om våldsutsatta män fångar Alma Persson hur våldsupplevelsen hos män i stora delar har samma uttryck som våldsupplevelsen hos kvinnor, oavsett om förövaren är kvinna eller en samkönad partner.¹⁵⁹ Hon visar vidare att skälen till att våldet mot män inte är mer synliggjort är att män inte anmäler sin våldsutsatthet. De är rädda för att inte bli trodda, att bli förlöjligade, bli misstänkliggjorda och har svårt att acceptera tanken på att vara våldsutsatt, oavsett om våldet har skett i en samkönad relation eller en heterosexuell.¹⁶⁰ Även detta visar likheter med situationen för kvinnor som är våldsutsatta. Situationen för män som är våldsutsatta präglas av svårigheten att uttrycka och benämna det som skett, i synnerhet inom hbtqi-sammanhang, och att det särskilt gäller sexualiserat våld som våldtäkt. Den utbredda uppfattningen att män inte kan våldtas spelar en särskild roll. Det är vanligt att män bemöts med förlöjliganden när de försöker berätta om våldsutsatthet och Persson menar att ett nödvändigt första steg mot en utveckling är att göra problemet vad hon kallar ”pratbart” och i och med det ta det på allvar.¹⁶¹

I en australiensisk studie om mäns våldsutsatthet användes en ny metod, där våld benämndes som ”gränsöverträdelse” (på engelska ”boundary crossing”) i stället för våld i nära relation (”intimate partner violence”). Walker med flera menar att själva begreppet våld i nära relationer är förankrat i den sociala kontexten där det främst associeras med mäns våld mot kvinnor. Det resulterar i att män inte känner igen sig som offer för våld i nära relationer eller våld i hemmet. I studien genomfördes en webbundersökning med

---

¹⁵⁵ Ibid., 27.

¹⁵⁶ De Cabo, Annelie och Hall, Anna: ”Omfattningskartläggning av prostitution och människohandel för sexuella ändamål”, Göteborg, 2021, 26–27.

¹⁵⁷ Hulusjö, Anna: ”The Multiplicities of Prostitution Experience: Narratives about Power and Resistance”, Malmö University, Health and Society Doctoral Dissertation, 2013.

¹⁵⁸ Ibid., 156-57.

¹⁵⁹ Persson, Alma: ”Nu lägger ni skammen på bordet” Terapeutiska strategier i mötet med våldsutsatta män, i Socialmedicinsk tidskrift, Vol. 4, 2021, 684-690.

¹⁶⁰ Ibid.

¹⁶¹ Ibid.

öppna frågor och ”gränsöverträdelse” användes som en könsneutral synonym för våld i nära relationer. Gränsöverträdelse definierades som ”kränkning eller begränsning av personens rätt till säkerhet, självbestämmande, självkänsla, integritet, rykte eller självuttryck”. 258 män deltog i studien och 143 (55,4 procent) svarade att de har varit utsatta för gränsöverträdelse. Av dessa hade 131 personer (91,6 procent) berättat om våldsutsatthet för familj och vänner. 73 respondenter (51 procent av 143) hade polisanmält och 39 respondenter (27,3 procent av 143) hade förklarat varför de inte valt att anmäla. I det senare fallet berodde det främst på bristande förtroende för polis. Studien visade också att män utsätts för liknande former av våld som kvinnor inklusive fysiskt, psykiskt, ekonomiskt, sexuellt våld. Våldet beskrevs som mönster med kontrollerande och manipulerande beteenden och inte som enskilda våldsincidenter, samtidigt som forskarna själva påpekar att studiens metod och användning av begreppet gränsöverträdelse begränsade möjligheten att se våldets kontext (om våldet var ömsesidigt, självförsvar eller en del av intim terrorism).¹⁶²

Lotta Nybergh, Viveka Enander och Gunilla Krantz har med hjälp av Michael Johnssons våldstypologi genomfört en studie om mäns erfarenheter av våldsutsatthet i nära relation. Det är en intervjustudie med 20 män som själva identifierat att de varit utsatta för fysiskt, psykiskt eller sexuellt våld. 18 av de 20 männen hade varit eller var i heterosexuella relationer, medan två män var i samkönade relationer. Studien analyserade ifall mäns erfarenheter av våld skulle kunna beskrivas med hjälp av Johnssons typologi, främst intim terrorism¹⁶³ där kvinnor är överrepresenterade som våldsutsatta. Forskarna kom fram till att män och kvinnor har olika erfarenheter av våld i nära relationer. Männen vittnade om att det fysiska våldet inte upplevdes som ett hot, de uttryckte däremot konstant oro för att bli förnedrade och hånade för att inte leva upp till idealet om hegemonisk maskulinitet. Många respondenter berättade också att de själva utsatte sina kvinnliga partner för våld, vilket också stämmer överens med tidigare forskning.¹⁶⁴ Respondenterna nämnde även oro för att, som en annan form av kontroll, själva bli anklagade för att ha utövat våld. Det är något som även noterades i den australienska studien. Studiens huvudslutsatser är att de intervjuade männen inte varit utsatta för multipla former av kontroll (”the multiple control tactics”) och på det sättet var nivån och graden av våld annorlunda jämfört med den som kvinnor utsätts för vid intim terrorism. Forskarna anlägger också ett strukturellt perspektiv på mäns våldsutsatthet och menar att genusnormer och strukturer fortfarande spelar roll även när det är kvinnor som utsätter män för våld. Det handlar främst om föreställningar om maskulinitet som män behöver ”kämpa med”. Som det nämndes i avsnittet om våld och maskulinitet socialiseras pojkar och män in i våldsanvändning genom militärtjänst och idrott. Den strukturella dimensionen och ojämställdheten behöver integreras vidare i analyser av mäns våldsutsatthet.¹⁶⁵

---

¹⁶² Walker, Arlene, Lyall, Kimina Lyall, Dilkie Silva, Georgia Craigie, Richelle Mayshak, Beth Costa, Shannon Hyder, and Ashley Bentley: Male Victims of Female-Perpetrated Intimate Partner Violence, Help-Seeking, and Reporting Behaviors: A Qualitative Study, in *Psychology of Men & Masculinities*, 2020, Vol. 21, No. 2, 213–223.

¹⁶³ Johnssons typologier om våld skiljer mellan situationsbaserat våld och intim terrorism, vid intim terrorism utövar förövaren mer kontroll, hot och grovt våld

¹⁶⁴ Anderson, Kristin L.: Theorizing Gender in Intimate Partner Violence research, i *Sex roles*, 2005, Vol.52, No. 11-12, 853-865.

¹⁶⁵ Nybergh, Lotta, Enander, Viveka och Krantz, Gunilla: Theoretical Considerations on Men’s Experiences of Intimate Partner Violence: An Interview-Based Study, i *Journal of Family Violence*, 2016, Vol. 31, 191–202.

Den rapporterade prevalensen av partnervåld mot män är låg i befintlig statistik. Mäns våldsutsatthet kan framgå i till exempel BRÅ:s och SCB:s rapportering, men det är oftare mäns våld mot män och i offentlig miljö, det vill säga andra våldsformer än partnervåld och våld i nära relationer, som statistiken visar upp. Dock uppskattas cirka 28 000 (0,5 procent) av svenska män årligen vara utsatta för våld i nära relationer.¹⁶⁶

Mona Eliasson (2000) problematiserar en del av kvinnors våld mot män som försvarsvåld och skiljer på attackvåld och försvarsvåld. Liksom andra forskare menar hon att uppfattningen att kvinnor inte alls utövar våld är felaktig, men att våldets utövning har olika skäl och också olika uttryck. Hon menar att kvinnors våld mot män inte har relevans i fråga om det man då kallade kvinnomisshandel eftersom det handlar om våld i självförsvar.¹⁶⁷ Hon menar också att det är män som står för det grövre våldet, och när kvinnor brukar våld mot män är det oftast utan tillhyggen och ett våld som inte leder in i hennes övervåld mot honom. Andra studier visar på en liknande bild.¹⁶⁸

Eftersom antalet anmälningar är lågt genomförs studierna av mäns våldsutsatthet mer på individnivå än strukturell nivå. De studier som finns, globala och nationella, har en kvalitativ karaktär med intervjuer av ett mindre antal män. Douglas och Hines (2011) samt Scott-Storey et al (2022) sammanfattar den globala anglosaxiska forskningen över tid med forskningsöversikter som fokuserar på mäns våldsutsatthet. De diskuterar både våld i heterosexuella cis-relationer, och mäns våldsutsatthet i samkönade och andra hbtqi-relationer. De studier som finns om förekomst av kvinnors våld mot män – och som framför allt Scott-Storey et al refererar till – har oftast använt motsvarande frågor som kvinnor får om utsatthet för våld och det uppfattas som en brist att det finns få eller inga studier om vad män uppfattar som våld.¹⁶⁹ Det förefaller dock som om avmaskulinisering är en central faktor i de sammanhang som definieras som kvinnors våld mot män.¹⁷⁰ Våldsutsatta män rapporterar psykiskt våld i högre utsträckning än fysiskt eller sexuellt våld, där det psykologiska våldet har stora likheter med motsvarande mäns våld mot kvinnor, även om det kan ha betoning på ”gender role harassment” det vill säga med fokus på maskulinitetskonstruktioner som kan anses ”omanliga”. Exempel som kommer fram i litteraturen är att mannen anses inkompetent att försörja familjen, att han är omanlig när han gråter och visar svaghet och liknande.¹⁷¹

---

¹⁶⁶ Pågående forskningsprojekt: Socialtjänstens hjälp och stöd till män som utsatts för våld i nära relation: förutsättningar, stödinsatser och resultat, tillgänglig från: <https://www.umu.se/forskning/projekt/socialtjanstens-hjalp-och-stod-till-man-som-utsatts-for-vald-i-nara-relation-fortsattningar-stodinsatser-och-resultat/>

¹⁶⁷ Eliasson, Mona: Mäns våld mot kvinnor. En kunskapsöversikt om kvinnomisshandel, våldtäkt, dominans och kontroll. Natur och Kultur, Stockholm, 2000.

¹⁶⁸ Se exempelvis: Johnson, Michael P. Conflict and Control. Gender Symmetry and Asymmetry in Domestic Violence, i Violence Against Women, Vol. 12, No. 11, 2006; Dobash, Russell P.; Dobash, R. Emerson: Women's violence to men in intimate relationships, working on a puzzle, i British journal of criminology, Vol.44, No. 3, 2004, 324-349; Kimmel, Michael S.: "Gender symmetry" in domestic violence in the 1990s: Making distinctions, Journal of Marriage and the Family, Vol. 62, 2002, 1332-1363.

¹⁶⁹ Scott-Storey, K., O'Donnell, S., Vincent, C., Ford-Gillboe, M., Varcoe, C., Wathen, N., & Malcom, J.: What About the Men? A Critical Review of Men's Experiences of Intimate Partner Violence, i Trauma, Violence and Abuse. Vol. 24, No. 2, 2022. Douglas, Emily M.; Hines, Denise A.: The Help-seeking Experiences of Men Who Sustain Intimate Partner Violence: An Overlooked Population and Implications for Practice, i Journal of family violence, Vol.26, No. 6, 2011, 473-485.

¹⁷⁰ Ibid.

¹⁷¹ Scott-Storey, K., O'Donnell, S., Vincent, C., Ford-Gillboe, M., Varcoe, C., Wathen, N., & Malcom, J.: What About the Men? A Critical Review of Men's Experiences of Intimate Partner Violence.

Kvinnors våld mot män och könssymmetri

Forskningen om könssymmetri ("gender symmetry") i våld i nära relationer ledde till konflikt mellan två olika perspektiv på våld i nära relationer: det feministiska strukturella perspektivet och familjeperspektivet (en distinktion som introducerades av Dobash och Dobash 2004). Det teoretiska antagandet och de metodologiska valen bakom teorin om könssymmetri har diskuterats. Enligt Viveka Enander, som själv representerar det feministiska perspektivet, gav det upphov till vidareutveckling av synen på våld som ett mångfacetterat fenomen och bör stimulera mer nyanserade feministiska analyser av relationer mellan våld och genus. I detta avsnitt lyfts några kritiska synpunkter på hur studier om könssymmetri har genomförts och vilka betydelser det har fått för deras resultat.

Studier som visat att våld i nära relationer är könssymmetriskt utgår från ett så kallat familjeperspektiv ("family violence"). De som sätter sig emot detta och hävdar att allt våld är könat och bör förstås inom ramar av ojämlika maktförhållandena mellan män och kvinnor, representerar det feministiska perspektivet ("violence against women"). Inom feministisk forskning har flera aspekter lyfts upp som ifrågasätter validitet och reliabilitet hos forskningsresultat kring könssymmetri. Dessa aspekter kan delas upp i metodologiska och teoretiska problem.

Enander diskuterar själva begreppet "könssymmetri" och vad symmetri består av: huruvida det handlar om att kvinnor använder våld mot män lika ofta som tvärtom (frekvens); om det handlar om att lika många kvinnor som män använder våld (antal); om det handlar om motiven för våld; eller om det anspelar på våldets konsekvenser. Med hänvisning till Michael S. Kimmel¹⁷² menar Enander att begreppets betydelse är oklar.¹⁷³

Ett annat metodologiskt problem berör insamling av material. Kimmel visar att i studier om könssymmetri används både brottsofferstudier och familjekonfliktstudier. Brottsofferstudier inkluderar de former av misshandel som offer själva identifierar. Förekomsten av våld i hemmet i dessa studier är generellt lägre än i familjekonfliktstudier på grund av låg anmälningsnivå. Samtidigt visar brottsofferstudier tydligt att våldet är könat och asymmetriskt, medan familjekonfliktstudier inte visar samma mönster.

Vidare utgår studier om könssymmetri från data från *Conflict Tactics Scale* för att analysera omfattningen av våld i nära relationer i familjekonflikter. Ett underliggande antagande för datan är att våldet är kopplat till en konflikt. Syftet är att kartlägga våldets omfattning ("acts of violence"), vilka taktiker som används, utan hänsyn till kontext. Som konsekvens framkommer det inte ifall våld används som självförsvar eller vilka andra motiv som kan ligga bakom. Våldets grad eller konsekvenser mäts inte heller.¹⁷⁴

Flera studier som fokuserar och problematiserar insamlingen av materialet har pekat på att Conflict Tactics Scale resulterar i en missvisande bild av hur våldsutsattheten bland män kontra kvinnor ser ut. Michael P. Johnson, en amerikansk sociolog, har argumenterat för att våld inte är ett enhetligt fenomen och föreslår att det går att särskilja mellan fyra olika typer av våld: intim terrorism ("intimate terrorism"), våldsamt motstånd ("violence resistance"), situationsbetingat parrelationsvåld ("situational couple

---

¹⁷² Kimmel, Michael S.: "Gender symmetry" in domestic violence in the 1990s: Making distinctions, *Journal of Marriage and the Family*, Vol. 62, 2002, 1332-1363.

¹⁷³ Enander, Viveka: "Violent Women? The Challenge of Women's Violence in Intimate Heterosexual Relationships to Feminist Analyses of Partner Violence", i *Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 2011, Vol. 19, No. 2, 108.

¹⁷⁴ *Ibid.*, 110-12.

violence”) och ömsesidig våldsam kontroll (”mutual violence control”). Johnsons typologi bygger på en åtskillnad mellan planerat och oplanerat våld samt olika avsikter bakom våldet. Medan intim terrorism är könsbaserat (utövas främst av män) och har som mål att utöva kontroll och dominans, är situationsbetingat parrelationsvåld inte könsbaserat.¹⁷⁵ Det handlar istället om konflikter som övergår i bråk och fysiskt våld. På det sättet menar Johnson att det går att förena det strukturella och det relationella perspektivet. Evan Stark har kritiserat Johnsons typologi och hans beskrivning av våld som episodiskt (”acts of violence”). Starks teori om ”coercive control” syftar istället på att synliggöra hur olika typer och former av våld kombineras med syfte att kontrollera och dominera.¹⁷⁶ Stark argumenterar för att fokus ska läggas på coercive control, underordning och dominans. Det är det som särskiljer mäns våld mot kvinnor från andra former av könsbaserat våld.

Förutom de metodologiska problemen har även teoretiska antaganden i studier om könssymmetri granskats. Anderson hävdar att kritik av forskning om könssymmetri domineras av ifrågasättandet av använda definitioner och metoder (metodernas validitet och reliabilitet), att fokus läggs på våldshandlingar (acts of violence) men inte våldets konsekvenser, samt att den strukturella ojämställdheten åsidosätts. Hon vill därför problematisera de olika teoretiska antaganden som görs kring förståelse av genus i relation till våld.¹⁷⁷

Som redan presenterats i avsnitt 2.1 föreslår Anderson att kopplingar mellan våld och genus bör förstås bredare än de individualistiska perspektiven på genus. Enligt henne utgår forskningen om könssymmetri från den individualistiska förståelsen av genus, där fokus läggs på socialisering och normer kring maskulinitet och femininitet. Ett sådant perspektiv innebär att det överrepresenterade manliga våldet kan förklaras med hjälp av exempelvis evolutionspsykologi. Samtidigt saknas det förklaringar av skillnader inom gruppen män respektive inom gruppen kvinnor, till exempel varför vissa män använder våld medan andra inte. Den begränsade förståelsen av genus kan inte heller förklara våld i samkönade relationer, eftersom den inte tar hänsyn till att genus och heteronormativitet konstrueras ömsesidigt.¹⁷⁸

Andersson föreslår att det individualistiska perspektivet bör kompletteras med ett relationellt perspektiv, som innebär att genus ”görs” och reproduceras i sociala interaktioner. Detta perspektiv skiftar fokus från hur maskulinitet orsakar våld till hur våld konstituerar maskulinitet, och som konsekvens hur våld används som medel för att kompensera den hotade maskuliniteten.¹⁷⁹ Lucas Gottzén introducerar begreppet remaskulinisering för att beskriva den processen.¹⁸⁰ Det har också visats i en tidigare nämnd studie (Nybergh, Enander och Krantz 2016) hur idealet om maskulinitet ställer krav på män att leva upp till.

Flera forskare menar att det är otillräckligt att studier av våld mot kvinnor och män går ut på att mäta våld (”number of slaps and acts”) och menar att det är nödvändigt att

---

¹⁷⁵ Johnson, Michael P.: Conflict and Control. Gender Symmetry and Asymmetry in Domestic Violence, i *Violence Against Women*, Vol. 12, No. 11, 2006.

¹⁷⁶ Stark, Evan: *Coercive Control: How Men Entrap Women in Personal Life*, Oxford University Press, Oxford, 2009.

¹⁷⁷ Anderson, Kristin L.: *Theorizing Gender in Intimate Partner Violence research*, 854.

¹⁷⁸ *Ibid.*, 856.

¹⁷⁹ *Ibid.*, 858.

¹⁸⁰ Gottzén, Lucas: *Men, Masculinities and Domestic Abuse Perpetrators: Precarity, Masculinity Threats and Remasculinization*, Presentation at the European Conference on Domestic Violence, Island, 2023.

se våldet som en del av större samhällsstrukturer som upprätthållet makthierarkier, ojämlik fördelning av resurser och makt.¹⁸¹ Detta i sin tur kan kopplas till det strukturella perspektivet som saknas i forskningen om könssymmetri. Både Enander och Anderson hävdar att genus, som ett sätt att organisera samhället och fördela resurser, måste inkluderas i analys av det interpersonella och strukturella våldet. Det handlar främst om en ojämlik fördelning av resurser, vilket resulterar i att män har större tillgång till kontrollmedel och att kvinnors möjlighet att lämna en våldsamt relation är begränsade.¹⁸²

Sammanfattningsvis är de strukturella och relationella perspektiven nödvändiga för att sätta våld i större kontext. Dessa perspektiv tydliggör även kopplingen mellan genus och heteronormativitet, som har betydelse för våldets dynamik i samkönade relationer och andra hbtqi-relationer.

4.3 Våld i samkönade relationer och andra hbtqi-relationer

Våld i samkönade relationer och andra hbtqi-relationer är ett allvarligt samhällsproblem och att förebygga och bekämpa dessa ingår i den nationella strategin mot mäns våld mot kvinnor. NCK har publicerat två forskningsöversikter om våld i samkönade relationer (2009 och 2018) och resultaten i följande redogörelse är i huvudsak hämtade därifrån.¹⁸³ Prevalensstudier visar att våld i samkönade parrelationer är ungefär lika vanligt förekommande som våld i heterosexuella parrelationer. Formerna för våldsutövning är också likartade inom heterosexuella och samkönade parrelationer och inbegriper fysiskt, psykiskt och sexuellt våld samt ekonomisk kontroll och hot om våld.¹⁸⁴

När det gäller prevalensstudier har man bland annat visat att det är betydligt vanligare att bi- och homosexuella kvinnor respektive män utsätts för kränkande behandling eller bemötande jämfört med heterosexuella kvinnor respektive män.¹⁸⁵ Bisexuella kvinnor är också generellt mer utsatta för våld än hetero- och homosexuella kvinnor. Även homo- och bisexuella män utsätts för hot om våld och fysiskt våld i en större utsträckning än heterosexuella män.¹⁸⁶ Unga lesbiska och bisexuella kvinnor upplever oftare än övriga grupper att de har ett bristande socialt stöd. Psykisk ohälsa är också mer vanligt förekommande i denna grupp.

I likhet med forskningen om mäns våld mot kvinnor har våld i samkönade relationer och andra hbtqi-relationer studerats med utgångspunkt i individbaserade och/eller strukturella perspektiv. En gemensam utgångspunkt för båda perspektiven är att våldet har sin grund i maktutövning. I det individualpsykologiska perspektivet studeras våldsutövning utifrån en könsneutral analys, ofta med utgångspunkt i psykologiska teorier. Inom kategorin strukturella förklaringsmodeller lyfts, i likhet med forskningen om mäns våld mot kvinnor, betydelsen av samhälleliga könsstrukturer. Utöver det pekar

---

¹⁸¹ Öhman, A., Burman, M., Carbin, M., Edin, K.: 'The public health turn on violence against women': Analysing Swedish healthcare law, public health and gender-equality policies, 753.

¹⁸² Andersson, Kristin L.: Theorizing Gender in Intimate Partner Violence research, 861.

¹⁸³ Nationellt centrum för kvinnofrid: Våld i samkönade relationer – en kunskaps- och forskningsöversikt, Uppsala universitet, 2009 och Våld mot hbtq-personer – en forsknings- och kunskapsöversikt, Uppsala universitet, 2018.

¹⁸⁴ Ibid.

¹⁸⁵ Folkhälsomyndigheten: Utveckling av hälsan och hälsans bestämningsfaktorer bland homo- och bisexuella personer. Resultat från nationella folkhälsoenkäten Hälsa på lika villkor, 2014.

¹⁸⁶ Bränström, Richard, Hatzenbuehler, Mark L. & Pachankis, John E.: Sexual orientation disparities in physical health: age and gender effects in a population-based study, i *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, Vol. 51, No. 2, 2016, 289–301.

forskningen om hbtqi-personers våldsutsatthet på hur heteronormativitet och förekomsten av homofobi har stor betydelse för våldsutsattheten inom denna grupp.

När det gäller betydelse av kön antas parrelationer, oavsett om de är samkönade eller olikkönade, vara präglade av en samhälllig könsmaktsordning som baseras på mäns strukturella överordning och kvinnors underordning. Forskare som utgår från detta perspektiv har pekat på att en patriarkal samhällsstruktur inte är något som kan väljas bort. Parrelationer är enligt detta synsätt genomsyrade och präglade av patriarkala normer oavsett om de är samkönade eller olikkönade. Homosexuella relationer är därför inte per automatik någon fristad från de maktrelationer som strukturerar heterosexuella relationer. Det finns dock en avgörande skillnad mellan samkönade och heterosexuella parrelationer, enligt denna forskning. I en lesbisk relation är båda parter kvinnor, vilka inte har samma tillgång till den makt och de privilegier som heterosexuella män har i ett patriarkalt samhälle.

Ett återkommande resultat i såväl svenska som nordamerikanska omfångsundersökningar är att våldet mot bisexuella kvinnor är särskilt omfattande. I internationell forskning har man också visat att bisexuella kvinnor i de flesta fall utsätts för våld av en manlig förövare, både när det gäller partnervåld och sexuella övergrepp.¹⁸⁷ Forskningen har inte kunnat ge något entydigt svar på varför bisexuella kvinnor är särskilt utsatta men en faktor som lyfts är ”dubbel stigmatisering” till följd av bifobi.¹⁸⁸ Genusvetaren Ulrika Dahl menar att det faktum att homofobibegreppet ofta förknippas med samkönat begär har tenderat att osynliggöra fobi riktad mot bisexuella och transpersoner. Bi- och transfobi skiljer sig åt i några väsentliga avseenden från homofobi. Transfobi har sin grund i två-könsnormen och handlar om en aversion mot transpersoners könsidentitet och könsuttryck. Bifobi är snarare kopplat till en rädsla för att tvåsamhetsnormer utmanas.¹⁸⁹ Socialantropologen Fanny Ambjörnsson menar även att bisexualitet kan tolkas som ett ifrågasättande av den heteronormativa ordning som bygger på att kön är avgörande för sexualitet. I och med att många som identifierar sig som bisexuella inte ser en persons kön som så viktigt i sitt val av sexpartner betraktas bisexualitet ofta som en störande och oroande mellanposition. Ambjörnsson framhåller att detta avspeglar sig i framställningen av bisexuella personer som alltför ”ombytliga” och ”opålitliga” i sin sexualitet. Det är inte enbart bland heterosexuella personer som bisexuellas sexualitet upplevs som problematisk, utan även inom hbtqi-världen finns det en misstänksamhet mot att bisexuella när som helst kan ”välja” att leva i enlighet med heteronormen.¹⁹⁰

Forskningen om våld i samkönade parrelationer har också belyst hur myter och felaktiga antaganden om homosexuella relationer och våldsutövning i dessa har visat sig få allvarliga konsekvenser när våldsutsatta personer söker stöd och hjälp. Man har även studerat hur dessa myter internaliseras av hbtqi-personer. Det kan till exempel handla om ett antagande om att kvinnor inte är våldsamma och därför inte utövar våld mot en annan kvinna, bilden av den lesbiska relationen som fristad från dominans och våld, eller uppfattningen att en kvinna inte är förmögen att tillfoga en annan kvinna verklig skada.

---

¹⁸⁷ Nationellt centrum för kvinnofrid. Våld mot hbtqi-personer – en forsknings- och kunskapsöversikt, Uppsala universitet, 2018, 35.

¹⁸⁸ Ibid., 34.

¹⁸⁹ Dahl, Ulrika: ”Det viktigaste är inte vad extremisterna tycker utan vad den stora majoriteten gör” – En kunskapsinventering av forskningen om homofobi och heteronormativitet, 2004, 18.

¹⁹⁰ Ambjörnsson, Fanny: Vad är queer?, Natur & kultur, Stockholm, 2006, 144-145.

När det gäller homosexuella mäns utsatthet har forskningen visat att det krävs mer allvarliga incidenter för att en manlig partner ska anhöllas i jämförelse med när offret är en kvinna. Detta förklaras av att mäns våld mot kvinnor är ett mer uppmärksammat problem i samhället.

Betydelsen av homofobi¹⁹¹ och heteronormativitet¹⁹² i ett samhälle och dess inverkan på våld i hbtqi-personers parrelationer är ett centralt tema inom forskningen. Dessa faktorer bidrar till ökad isolering i den samkönade relationen, något som tenderar att göra parrelationen till ett slutet system. Bristen på erkännande från omgivningen leder till ett ökat beroende mellan parterna i relationen, vilket kan innebära olika typer av påfrestningar. Rädslan för att bli homofobiskt bemött kan också leda till att hbtqi-personer avstår från att söka stöd och hjälp. Den isolering som i vissa fall uppstår skapar i sin tur en grogrund för vissa mekanismer som i förläggningen kan leda till våld i hbtqi-relationer. Paret är mer utelämnat till varandra och kan i vissa fall sakna det sociala skyddsnät som heterosexuella personer som utsätts för våld har att tillgå. En annan faktor är att den våldsutövande partnern kan hota att mot den våldsutsattas vilja berätta för andra om dennes sexuella läggning för att upprätthålla isoleringen. Det kan också vara svårt för en våldsutsatt hbtqi-person att berätta om våldsutsattheten för vänner om paret tillhör ett mindre "community".¹⁹³ Homofobi och heteronormativitet har även undersökts inom ramen för begreppet "minoritetsstress" (minority stress) som åsyftar den psykosociala stress som hbtqi-personer upplever av att vara i minoritetsposition.

Våld i hbtqi-personers relationer har också studerats utifrån ett intersektionellt perspektiv, vilket innebär att fokus riktas mot hur olika maktordningar samspelar. En intersektionell tolkning utmanar på flera sätt etablerade föreställningar om relationsvåld som ett heterosexuellt fenomen. I detta sammanhang är det betydelsefullt att studera de normer som finns kring familjens organisering, de positioner som möjliggörs inom familjen som samhällelig institution, samt hur våld och förtryck institutionaliseras i dessa sammanhang. Det framhålls även att den privata och offentliga sfären behöver studeras som ett gemensamt sammanhang. Att även inbegripa en analys av det omgivande samhället är en viktig utgångspunkt för att förstå och tolka utsatthet i en relation.

4.4. Hedersrelaterat våld och förtryck

Hedersrelaterat våld och förtryck är en del av den nationella strategins arbete mot mäns våld mot kvinnor. Hedersrelaterat våld och förtryck ska förstås som ett brott mot de mänskliga rättigheterna. Enligt Istanbulkonventionen förbjuds det att rättfärdiga våldet

---

¹⁹¹ Med homofobi menas i sammanhanget en uppfattning eller medveten värdering hos en individ, en grupp eller ett samhälle som ger uttryck för en starkt negativ syn på homosexualitet eller hbtqi-personer. Med begreppet heteronormativitet åsyftas vanligen att heterosexuella uppfattas som det mest naturliga och eftertraktade sättet att leva. I forskningssammanhang åsyftas "de institutioner, strukturer, relationer och handlingar som vidmakthåller heterosexuella som något enhetligt, naturligt och allomfattande". Rosenberg, Tiina (2002) Queerfeministisk agenda, s. 13.

¹⁹² Social antropologen Renita Sörensdotter uttrycker det på följande sätt: "Att organisera sitt liv utifrån heterosexuella innebär att inordna sig i en normativ ordning som understöds av kulturen genom olika lagar, institutioner, handlingar och relationer". Det som benämns som heteronormativitet handlar således om mer än endast sexualitet. Sörensdotter, Renita (2008) Omsorgsarbete i omvandling. Genus, klass och etnicitet inom hemtjänsten, s. 29.

¹⁹³ Inom forskningen beskriver man ibland hbtqi-personer som "dubbelt utsatta". Med begreppet avses att hbtqi-personer kan uppleva en utsatthet som är kopplad till heterosexistiska normer och homofobiska attityder i samhället, vilket kan ge upphov till konflikter även inom relationen. För det andra att våldsutövaren kan använda dessa strukturer för att isolera sin partner.

med hänvisning till heder. Barn- och tvångsäktenskap som i Sverige ingår i begreppet hedersrelaterat våld och förtryck är enligt Europaparlamentet människohandel.¹⁹⁴ Det saknas konsensus kring hur hedersrelaterat våld och förtryck ska definieras. Men majoriteten av forskare är däremot överens om att hedersrelaterat våld och förtryck utmärker sig genom att våldet är kollektivt, våld och kontroll utövas och sanktioneras av flera personer. Hedersrelaterat våld och förtryck bygger starkt på patriarkala maktstrukturer och heteronormativa ideal.¹⁹⁵ Kvinnor och flickor är främst utsatta även om unga män och pojkar även kan utsättas, speciellt hbtq-personer.¹⁹⁶ Flickors och kvinnors kyskhet är centralt för familjens och kollektivets heder, vilket sanktionerar oskuldskontroller, könsstympning och val av partner.¹⁹⁷ För att inte förlora familjens heder så kontrolleras flickor, bland annat hur de klär sig, uppträder och vilka hon är vän med. Kontrollen sträcker sig från begränsningar vardagen till ett liv under total kontroll. Våldet kan vara fysiskt, psykiskt, sexuellt och materiellt och i värsta fall mord. Det som särskiljer hedersrelaterat våld och förtryck är könsstympning, barnäktenskap och tvångsgifte.¹⁹⁸

Våld i hederns namn eller hedersrelaterat våld och förtryck är ett omdebatterat område såväl i politik som i forskning. Den grundläggande frågan som leder till skilda positioner handlar om våld i hederns namn är åtskilt från mäns våld mot kvinnor eller inte. Den höga nivån av polarisering inom forskningen präglar även det praktiska arbetet, där mer kunskap och forskning ständigt efterfrågas. Samtidigt noterar flera forskare att en sådan polarisering leder till en förenklad förståelse av sådana komplexa fenomen som heder, kultur och våld.¹⁹⁹ Skillnader varierar från olika perspektiv kring hur våldet ska definieras, hur fenomenet ska tolkas, dess orsaker och förklaringar samt synen på hur våldet bör bekämpas.

Forskning om hedersrelaterat våld och förtryck bedrivs främst inom socialt arbete, rättssociologi, genusvetenskap och social antropologi. Vi kommer här att presentera några studier av våldets omfattning och orsaker, normer och värderingar, erfarenheter av bemötande samt diskurser som skapas och reproduceras inom olika styrningsdokument för att bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck.

Inledningsvis är det viktigt att notera att olika begrepp används: hedersrelaterat våld och förtryck, våld i hedersnamn, hederskontexter, hedersnormer, hederspraktiker och hedersproblematik för att nämna några. Pernilla Ouis särskiljer mellan primära och sekundära diskurser om heder. Den primära diskursen handlar om den sociala praktiken, hur begreppet ”heder” används för att skapa specifik maktordning inom starka patriarkala miljöer. Den sekundära diskursen handlar om hur heder konstrueras inom den svenska offentliga diskursen. Hon menar att inom den offentliga diskursen misslyckas man med att skildra det komplexa fenomenet som utgör heder och hedersrelaterat våld och

---

¹⁹⁴ Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/36/EU

¹⁹⁵ Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid. Regeringens skrivelse 2016/2017:10

¹⁹⁶ Ibid

¹⁹⁷ Förebyggande arbete och riskhantering av våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck En systematisk kartläggning Forte 2022 <https://forte.se/app/uploads/2022/02/fort-0071-rapport-va-ld-i-na-ra-relationer.pdf>

¹⁹⁸ Hedersrelaterat våld och förtryck, Socialstyrelsen, kunskapsstöd och regler,

<https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/vald-och-brott/hedersrelaterat-vald-och-fortryck/>

¹⁹⁹ Ouis, Pernilla: Primär och sekundär diskurs om heder: Att problematisera givna föreställningar om förövare och brottsoffer i ”hedersrelaterat våld och förtryck”, i Socialvetenskaplig tidskrift, Vol. 3, No. 4, 2015 och Cinthio, Hanna: Rörelser i gränslandet. Om komplexa hedersnormer och samhälleliga markeringar, Malmö universitet, 2023.

förtryck.²⁰⁰ Johan Rosquist gör skillnad mellan ”hederspraktik” och ”hedersproblematik”. En sådan distinktion tillåter honom att å ena sidan analysera hur heder upprätthålls i familj eller släktkontexter, och å andra sidan fokusera på våld som en negativ konsekvens av hederspraktik.²⁰¹ I storstadsstudien *Heder och samhälle* använder en grupp forskare begreppet ”hedersnormer” och ”hederskontexter” för att studera de olika sociala faktorer som leder till att hedersnormer förstärks eller förändras. Forskarna lyfter också upp en viktig slutsats om att allt våld som förekommer i hederskontexter inte nödvändigtvis beror på hedersnormer.²⁰²

Den analytiska uppdelning som presenterats ovan grundar sig i en socialkonstruktivistisk förståelse av normer som något som skapas i vissa kontexter och är föränderliga. Dessa distinktioner är betydelsefulla för att undvika förenklade bilder av kopplingen mellan heder och våld, heder och specifika kulturella gemenskaper samt för att breda förståelsen av våld som förekommer i hederskontexter.

I rapporten *Bortförda barn och unga* från 2022 som Jämställdhetsmyndigheten gjorde på uppdrag från regeringen visar att utsattheten för hedersrelaterat våld och förtryck är den största riskfaktorn för att bli bortförd utomlands²⁰³. Det främsta syftet för att föra barn och unga utomlands var att undkomma myndighetsbeslut. Ytterligare för pojkar och män var uppfostringsresor det vanligaste syftet för pojkar och män medan för flickor och kvinnor var det främsta syftet barn- eller tvångsäktenskap. Även flickor och kvinnor utsattes för uppfostringsresor, då i syfte att förhindra att det blivit ”försvenskade” och inte underordnar sig hedersnormerna.²⁰⁴ Avgörande för familjens och kollektivets heder är flickors oskuld och renhet inför äktenskapet.

Könsstympning är ett sätt att säkra oskulden inför äktenskapet. Enligt kartläggning från Socialstyrelsen så är uppskattningsvis 68 000 kvinnor och flickor i Sverige utsatta för könsstympning.²⁰⁵ I Sverige är könsstympning sedan 1982 förbjudet, trots det har endast fem åtal för könsstympning väckts, varav fyra ledde till fällande dom.²⁰⁶ I ett pågående projekt visar Sara Johnsdotter och Lotta Wendel att antal fall av könsstympning har minskat i många europeiska länder inklusive Sverige. De menar att det finns goda skäl att överväga att det har skett en kulturförändring i synen på kvinnlig könsstympning bland många migrantgrupper i Europa.²⁰⁷

En del forskning om hedersrelaterat våld och förtryck har gjorts inom socialt arbete där frågor om bemötande av de våldsutsatta och våldsutsattas erfarenheter är i fokus. Den redan nämnda storstadsstudien *Heder och samhälle* är hittills den största undersökningen som syftade till att kartlägga omfattningen och karaktären av det hedersrelaterade våldet

---

²⁰⁰ Ouis, Pernilla: Primär och sekundär diskurs om heder: Att problematisera givna föreställningar om förövare och brottsoffer i ”hedersrelaterat våld och förtryck”, i *Socialvetenskaplig tidskrift*, Vol. 3, No. 4, 2015.

²⁰¹ Rosquist, Johan: Moral i rätten. Utredningar av hedersrelaterat våld i Sverige 1997–2017. Göteborgs universitet, 2020, 37, 41.

²⁰² Baianstovu, Rúna í, Strid, Sofía, Cinthio, Hanna, Särnstedt Gramnaes, Emmie och Enelo, Jan-Magnus: *Heder och samhälle. Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar*, Örebro universitet, 2019.

²⁰³ *Bortförda barn och unga*, Delredovisning av uppdraget att kartlägga och sprida kunskap om erfarenheter av hedersförtryck samt annat våld och förtryck kopplat till utlandsvistelse, 2022:25, Jämställdhetsmyndigheten.

²⁰⁴ *Ibid*

²⁰⁵ Uppskattning av antalet kvinnor och flickor i Sverige 2021 som kan ha varit utsatta eller riskerar att utsättas för könsstympning, Socialstyrelsen, 2023.

²⁰⁶ Åklagarmyndigheten, Aktuellt på Åklagarmyndigheten <https://www.aklagare.se/nyheter-press/aktuellt-pa-aklagarmyndigheten/svart-att-bevisa-konsstympning/>

²⁰⁷ Johnsdotter, Sara och Wendel, Lotta: Cultural change demands proportionate societal response in the handling of suspected FGM/C cases, i *Your Sexual Medicine Journal* (2023) 35:216–217.

och förtrycket i Sveriges tre stora städer (Stockholm, Malmö och Göteborg). I studien svarade totalt 6002 elever på frågor om relationer, begränsningar och olika former av utsatthet i skolan, hemmet och på fritiden. Kartläggningen visar att 7–9 procent av ungdomarna lever med hedersnormer kopplade till våld och mellan 10 och 20 procent av ungdomarna lever med hedersnormer relaterade till oskuld.²⁰⁸ I rapporten framkom det att sexuellt våld inom hedersrelaterat våld och förtryck sker fördolt, då det är kopplat till kontrollen av kvinnors och flickors sexualitet. Hederskontextens oskuldsnormer, tystnadskultur och de makthierarkier utgör en plattform för män och pojkar att utnyttja kvinnor och flickor i det fördolda, då skulden och skammen över sexuella övergrepp riskerar att enbart drabba kvinnor och flickor, och flickor riskerar att förlora sitt värde på äktenskapsmarknaden.²⁰⁹ Enligt samma rapport så är sexuellt våld inom äktenskap en institutionaliserad del av hedersnormen, då kvinnans kropp tillhör mannen genom giftermålet.²¹⁰

Storstadsstudien slutsats var att våldsutövning ökar i introverta och inneslutna grupper där samspelet med andra grupper är låg. Forskare lyfter segregation som en av flera inneslutningsfaktorer som gynnar olika former av våld och utveckling av konservativa normer. Med hjälp av intersektionell analys kommer forskarna fram till att socioekonomiska livsvillkor och människors tillgång till materiella och sociala resurser är av stor betydelse för utveckling och förändring av hedersnormer. Men även andra faktorer såsom ålder, funktionalitet och sexuell läggning måste beaktas.

I sin nyligen försvarade avhandling *Rörelser i gränslandet. Om komplexa hedersnormer och samhälleliga markeringar* (2023), analyserar Hanna Cinthio samhälleliga försök att komma tillrätta med hedersrelaterat våld och förtryck utifrån intervjuer med berörda grupper, både de som har varit utsatta och de som har utövat hedersrelaterat våld och förtryck.²¹¹ Cinthio intresserar sig främst för normkonflikter och hur de två grupperna lyckas eller misslyckas att navigera mellan parallella normsystem rörande familj heder, sociala och rättsliga normer. Olika normsystem innebär olika förväntningar på hur personer ska bete sig och leva upp till dem. Med utgångspunkt i intervjuerna belyser Cinthio ett spänningsförhållande mellan å ena sidan individuell frihet och autonomi, och å andra sidan betydelsen av den kollektiva identiteten. Hon menar att begreppen heder och hedersrelaterat våld och förtryck (begrepp som används i politiska och rättsliga dokument) misslyckas med att fånga upp den komplexitet av levda erfarenheter som personer i hederskontext har.

I NCK:s forskningsöversikt om hedersrelaterat våld och förtryck (2010) presenteras tre huvudperspektiv: kulturellt perspektiv, könsmaktsperspektiv och intersektionellt perspektiv, som i sin tur ger olika svar till frågan om våldets orsaker och har skilda förståelser för problematiken. Denna uppdelning håller fortfarande, men majoriteten av nutida studier tenderar att utgå från ett intersektionellt perspektiv. Vi presenterar alla tre perspektiv med större fokus på det intersektionella.

Det kulturella perspektivet ser på våld i hederns namn som förankrad i kulturella och traditionella normer om kvinnans underordnade position, sexualitet och kyskhet.

---

²⁰⁸ Baianstovu, Rúna í, Strid, Sofia, Cinthio, Hanna, Särnstedt Gramnaes, Emmie och Enelo, Jan-Magnus: Heder och samhälle. Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar, Örebro universitet, 2019.

²⁰⁹ Ibid

²¹⁰ Ibid

²¹¹ Cinthio, Hanna: *Rörelser i gränslandet. Om komplexa hedersnormer och samhälleliga markeringar*, Malmö universitet, 2023, 21.

Förespråkare för denna position menar att hedersrelaterat våld är av särart. Hedersrelaterat våld förklaras med hänvisning till normer och värderingar som är specifika för vissa grupper och skiljer sig från svenska normer och värderingar. Astrid Schlytter analyserar unga flickors utsatthet för tvångsäktenskap och menar att normer och värderingar bör ges en central plats i förklaringen av förekomsten av hedersrelaterat våld. I det kulturella perspektivet ligger fokus på konflikten mellan flickan och familjen, inte på det omgivande samhället. Schlytter menar att eftersom hotet kommer från familjen är det av underordnad betydelse att studera hur rasism och diskriminering påverkar flickor och unga kvinnor samt deras familjer.²¹² Astrid Schlytter och Devin Rexvid hävdar att pojkars roll i hedersrelaterat våld och förtryck skiljer sig mot annat våld, de har som uppgift att kontrollera sina systrar och även i vissa fall sin mamma. De skolas från tidig ålder in i hedersnormer, vilket kan göra dem till både offer och förövare.²¹³

Representanter av könsmaktsperspektiv är kritiska till kulturella perspektiv eftersom kultur används som förklaringsmodell bara för det våld som berör män och kvinnor med utländsk bakgrund. De menar att hedersrelaterat våld och förtryck exotifieras och representeras som värre, grövre och väsentligt annorlunda. Det förespråkas i stället att analysera likheter mellan hedersrelaterat våld och mäns våld mot kvinnor, eftersom det patriarkala våldet är ett globalt strukturellt problem. Åsa Eldén argumenterar i sin avhandling *Heder på liv och död* att hedersvåld är en del i det generella våldet mot kvinnor som existerar i alla samhällen och alla kulturer. Mäns heder bör analyseras som en form av strategi för att legitimera mäns kontroll och makt över kvinnor.²¹⁴ Även i fall när kvinnor i familjen utövar våld i hederns namn är det kopplat till mannens överordnade ställning. Kritiken mot könsmaktsperspektivet handlar om risken att osynliggöra den kollektiva dimensionen av hedersrelaterat våld och förtryck samt kvinnliga förövare och manliga offer (inklusive hbtqi-personer).

Det intersektionella perspektivet utgår från en analys av olika maktordningar och deras samverkan mellan varandra. Den intersektionella analysen har använts för att belysa den multipla utsattheten i hedersrelaterat våld och förtryck samt vad åtgärder mot det våldet kan innebära. Intersektionalitet används som analysverktyg med fokus på intersektioner mellan exempelvis kön, genus, etnisk tillhörighet, religion och socioekonomisk klass. Flera viktiga insikter har lyfts upp i relation till vilka effekter olika åtgärder för att bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck har för de berörda. Forskare använder olika metoder: diskursanalyser av handlingsplaner och strategier samt intervjuer med utsatta eller med de som tros riskera att utsättas för våld i hederns namn samt yrkespersoner.

Maria Carbin visar hur enstaka berättelser om våldsutsatthet används som representativa, vilket lätt leder till att det skapas övergeneraliserade och felaktiga bilder av unga kvinnor med migrantbakgrund som förtryckta och i behov av skydd. När frågan om hedersrelaterat våld och förtryck förklaras med hänvisning till kultur skapas det en värdekonflikt mellan svenska värderingar (som ska stå för jämställdhet och respekt för mänskliga rättigheter) och de andra (som icke-jämställda och barbariska). Det finns risk att sådana konstruerade normkonflikter missbrukas för nationalistiska och rasistiska

---

²¹² Schlytter, Astrid: *Rätten att själv få välja*. Studentlitteratur, Lund 2004, 14-15.

²¹³ Schlytter, Astrid och Rexvid, Devin: *Mäns heder: att vara både offer och förövare*. Studentlitteratur, 2016.

²¹⁴ Eldén, Åsa: *Heder på liv och död. Våldsamma berättelser om rykten, oskuld och heder*. Uppsala universitet, 2003, 89.

ändamål (Sager och Mulinari 2018, Wikan 2004; Darvishpour 2008; de los Reyes 2003; Carbin 2010). I dessa framställningar ser flera forskare samma logik som präglad det koloniala tänkandet om att de andra ska civiliseras genom införandet av västerländska värderingar (Carbin, 2014; Gruber, 2011).

Det intersektionella perspektivet tillåter att synliggöra flera former av förtryck som kvinnor och flickor med migrantbakgrund utsätts för. Minoo Alinia poängterar att det kulturalistiska perspektivet på våldet osynliggör sociala, ekonomiska och politiska orättvisor. I sin analys av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor visar Alinia hur kunskap om det strukturella våldet mot migrantkvinnor tystas ner, medan deras utsatthet för interpersonellt våld får mycket uppmärksamhet. Den multipla utsattheten för både interpersonellt våld samt rasism och socialt utanförskap behöver undersökas vidare med hjälp av intersektionell analys.²¹⁵

5. Avslutande ord

Jämställdhet mellan kvinnor och män uppnås till fullo när kvinnor och män har samma makt och frihet att forma samhället och sina egna liv. För att få samma möjligheter och friheter kan inte kvinnors liv inskränkas av mäns våld eller hotet om mäns våld. Det är först när våldet upphör som jämställdhet mellan könen kan uppnås. Delmål sex i den svenska jämställdhetspolitiken handlar om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Formuleringen pekar tydligt på att våld är det största hindret för att uppnå jämställdhet, och visar på en god förståelse för hur kön, makt och våld är sammankopplade.

Även män och pojkar kan bli utsatta för våld, men det utmanar inte mäns särställning i vårt samhälle. Mäns makt- och våldsutövande mot kvinnor har genom historien sanktionerats genom lagar. Fortfarande sanktioneras mäns våld mot kvinnor, både på strukturell- och individnivå. Enligt Världshälsoorganisationen är en övervägande majoritet av alla samhällen präglade av mäns överordning och kvinnors underordning, oavsett kultur, religion och socioekonomisk utveckling.

Med detta sagt är det en självklarhet att alla våldsutsatta oavsett kön och sexualitet har rätt att få det stöd och skydd de behöver. Hänsyn behöver tas till både den individuella och strukturella nivån; här spelar det personliga bemötandet stor roll för den enskilda våldsutsatta. Forskning visar att varken kvinnors, mäns eller hbtqi-personers våldsutsatthet tas på tillräckligt stort allvar.

Föreliggande sammanställning grundar sig på forskning, myndigheters statistik och rapporter om våldsutsatthet och förankrar därmed de teoretiska perspektiven och begreppen i den faktiska våldsutsattheten i Sverige. I den svenska kontexten framkommer med tydlighet att mäns våld mot kvinnor, på grund av brister hos samhällets institutioner, reducerar kvinnors livsutrymme. Vidare visar forskningen om eftervåld att stödet är bristfälligt och att samhällets instanser, bland annat rättsväsendet och socialtjänsten, inte har den kapacitet och de resurser som krävs för att skydda och stötta våldsutsatta kvinnor och barn.

---

²¹⁵ Alinia, Minoo: *Honor and violence against women in Iraqi Kurdistan*. Palgrave Macmillan, New York, 2013. Alinia, Minoo: "Den jämställda rasismen och de barbariska invandrarna: 'hedersvåld', kultur och skillnadens politik", i Listerborn, Carina, Molina, Irene och Mulinari, Diana (red.) *Våldets topografier: Beträktelser över makt och motstånd*. Atlas, Stockholm, 2011.

De sex jämställdhetspolitiska delmålen har alla en tydlig koppling till hur makt och samhällets resurser är ojämställt fördelade, ofta till mannens fördel. De sex delmålen är odelbara, delmålen samverkar i strävan efter att uppfylla delmål sex – frihet från våld. Att använda ett annat begrepp (som könsbaserat våld) i stället för mäns våld mot kvinnor bidrar till att jämställdhetsperspektivet försvagas. Hinder för våldsutsatta som inte känner igen sig i ”mäns våld mot kvinnor” kommer inte att avhjälpas genom ett införande av ett alternativt begrepp. Andra, parallella åtgärder krävs för att bättre motarbeta stereotypa uppfattningar om kön, heteronormativitet och etnocentrism.

Maria Björsson
Alexandra Lebedeva

6. Referenser

- Abrahamsson, Lena och Somerville, Margaret: Changing Storylines and Masculine Bodies in Australian Coal Mining Organizations, i *Norma: Nordic Journal for Masculinity Studies*, Vol. 2, No. 1, 53-69, 2007.
- Adolfsson, Kerstin: *Blaming victims of rape: Studies on rape myths and beliefs about rape*. Göteborgs universitet, 2018.
- Allred, Pam: Gender-Related Violence: What Can a Concept Do?, i *Social Sciences*, Vol. 12, 2023.
- Alinia, Minoo: *Honor and violence against women in Iraqi Kurdistan*. Palgrave Macmillan, New York, 2013.
- Alinia, Minoo: "Den jämställda rasismen och de barbariska invandrarna: 'hedersvåld', kultur och skillnadens politik", i Listerborn, Carina, Molina, Irene & Mulinari, Diana (red.) *Våldets topografier: Beträktelser över makt och motstånd*. Atlas, Stockholm, 2011
- Anderson, Kristin L.: Theorizing Gender in Intimate Partner Violence research, i *Sex roles*, 2005, Vol.52, No. 11-12, 853-865.
- Ambjörnsson, Fanny: *Vad är queer?*, Natur & kultur, Stockholm, 2006.
- Baianstovu, Rúna í, Strid, Sofia, Cinthio, Hanna, Särnstedt Gramnaes, Emmie och Enelo, Jan-Magnus: *Heder och samhälle. Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar*, Örebro universitet, 2019.
- Bagwell-Gray, Meredith E.; Messing, Jill Theresa; Baldwin-White, Adrienne: Intimate Partner Sexual Violence: A Review of Terms, Definitions, and Prevalence, i *Trauma, Violence, & Abuse*, 2015, Vol.16, No.3, 316-335.
- Black, M.C., Basile, K.C., Breiding, M.J., Smith, S.G., Walters, M.L., Merrick, M.T., Chen, J., & Stevens, M.R.: *The National Intimate Partner and Sexual Violence Survey, Summary Report*. Atlanta, GA: National Center for Injury Prevention and Control, Centers for Disease Control and Prevention, 2011.
- Boyle, Karen: What's in a name? Theorising the Inter-relationships of gender and violence, i *Feminist Theory*, 2019, Vol. 20, No. 1, 20.
- Bridges, Ana J.; Wosnitzer, Robert; Scharrer, Erica; Sun, Chyng ; Liberman, Rachael: Aggression and Sexual Behavior in Best-Selling Pornography Videos: A Content Analysis Update, i *Violence against women*, Vol.16, No. 10, 2010, 1065-1085.

Brottsförebyggande rådet: *Våldtäkt från anmälan till dom. En studie av rättsväsendets arbete med våldtäktsärenden*, Rapport 2019:9, tillgänglig: https://bra.se/download/18.62c6cfa2166eca5d70e18f68/1615395291012/2019_9_Valdtakt_fran_anmalan_till_dom.pdf

Brottsförebyggande rådet: *Kvalitetsgranskning av anmälda misshandelsbrott efter relationstyp 2019–2021. En kvalitetsstudie inom kriminalstatistiken*, tillgänglig: <https://bra.se/publikationer/arkiv/publikationer/2023-03-30-kvalitetsgranskning-av-anmalda-misshandelsbrott-efter-relationstyp-2019-2021.html>

Brottsförebyggande rådet: *Nationella trygghetsundersökningen*, 2023, tillgänglig: <https://bra.se/statistik/statistiska-undersokningar/nationella-trygghetsundersokningen.html#otrygghetoro>.

Brottsförebyggande rådet: *Stor ökning av fällande domar för våldtäkt sedan samtyckeslagen infördes*, 2020, tillgänglig: <https://bra.se/om-bra/nytt-fran-bra/arkiv/press/2020-06-15-stor-okning-av-fallande-domar-for-valdtakt-sedan-samtyckeslagen-infordes.html>

Brottsförebyggande rådet: *Våld i nära relationer*, 2022, tillgänglig: <https://bra.se/statistik/statistik-om-brottstyper/vald-i-nara-relationer.html>

Bruno Linnéa: *Ofridstid Fäders våld, staten och den separerande familjen*. Uppsala universitet, 2016.

Bruno, Linnéa: National self-image as an obstacle to ensuring children's rights in the context of domestic violence and family law – the case of Sweden, i *Journal of Social Welfare and Family Law*, Vol.40, No. 4, 2018, 426-440.

Bränström, Richard, Hatzenbuehler, Mark L. & Pachankis, John E.: Sexual orientation disparities in physical health: age and gender effects in a population-based study, i *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, Vol. 51, No. 2, 2016, 289–301.

Carbin, Maria: Towards a politics of uncertainty: difficulties of naming the relationship between gender and violence, i *Journal of Gender-Based Violence*, 2021, Vol 5, No 1,

Cinthio, Hanna: *Rörelser i gränslandet. Om komplexa hedersnormer och samhällseliga markeringar*, Malmö universitet, 2023.

Committee on the Elimination of Discrimination against Women: General Recommendation No. 19, 1992.

Connell, Raewyn: *Gender and Power: Society, the Person and Sexual Politics*, Polity Press, Cambridge, 1987.

Connell, Raewyn: Masculinity construction and sports in boys' education: a framework for thinking about the issue, i *Sport, education and society*, Vol.13, No. 2, 131-145, 2008.

Dahl, Ulrika: "Det viktigaste är inte vad extremisterna tycker utan vad den stora majoriteten gör" – En kunskapsinventering av forskningen om homofobi och heteronormativitet, 2004.

De Cabo, Annelie och Hall, Anna: "Omfattningskartläggning av prostitution och människohandel för sexuella ändamål", Göteborg, 2021.

de los Reyes, Paulina och Mulinari, Diana: *Intersektionalitet. Kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap*. Liber, Malmö, 2005.

Decker, M. R., Latimore, A. D., Yasutake, S., Haviland, M., Ahmed, S., Blum, R. W. & Astone, N. M.: Gender-based violence against adolescent and young adult women in low-and middle-income countries, i *Journal of Adolescent Health*, Vol. 56, No. 2, 2015, 188-196.

Dines, Gail: *Pornland How Porn Has Hijacked Our Sexuality*, Beacon Press, Boston, 2011.

Dobash, R. E., & Dobash, R. P.: Violent men and violent contexts. In R. E. Dobash & R. P. Dobash (red.) *Rethinking Violence Against Women*. Thousand Oaks, CA Sage, 1998.

Dobash, Russell P.; Dobash, R. Emerson: Women's violence to men in intimate relationships, working on a puzzle, i *British journal of criminology*, Vol.44, No. 3, 2004, 324-349.

Donovan, Catherine och Hester, Marianne: *Domestic violence and sexuality: what's love got to do with it?*, Illinois : Policy Press, Bristol, 2014.

Douglas, Emily M.; Hines, Denise A.: The Help-seeking Experiences of Men Who Sustain Intimate Partner Violence: An Overlooked Population and Implications for Practice, i *Journal of family violence*, Vol.26, No. 6, 2011, 473-485.

Ekström, Veronica: *Det besvärliga våldet, socialtjänstens stöd till kvinnor som utsatts för våld i nära relationer*, Linköpings universitet, Socialt arbete, 2016.

Ekström, Veronica: Inte bara kvinna. Våldsutsatta kvinnor och deras behov av stöd – konstruktioner och komplikationer i svenskt offentligt tryck, i *Nordisk Juridisk Tidsskrift*. Retfraerd, Vol. 3, 2012, 51-68.

Eldén, Åsa: *Heder på liv och död. Våldsamma berättelser om rykten, oskuld och heder*. Uppsala universitet, 2003.

Eliasson, Mona: *Mäns våld mot kvinnor. En kunskapsöversikt om kvinnomisshandel, våldtäkt, dominans och kontroll*. Natur och Kultur, Stockholm 2000.

Enander, Viveka: "Violent Women? The Challenge of Women's Violence in Intimate Heterosexual Relationships to Feminist Analyses of Partner Violence", i *Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 2011, Vol. 19, No. 2.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/36/EU Europeiska unionens officiella tidning, 2011.

Europarådet: Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet, Istanbul, 2011.

European Institute for Gender Equality: *What is gender-based violence?*, tillgänglig: <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/what-is-gender-based-violence>.

Folkhälsomyndigheten: *Pornografianvändning och sexuell hälsa*, 2011, tillgänglig: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publikationer-och-material/publikationsarkiv/p/pornografianvandning-och-sexuell-halsa/>

Folkhälsomyndigheten: *Utveckling av hälsan och hälsans bestämningsfaktorer bland homo- och bisexuella personer. Resultat från nationella folkhälsoenkäten Hälsa på lika villkor*, 2014.

Forte: *Mobilen – hur påverkar den unga?*, 2022, tillgänglig: <https://www.forskning.se/2022/10/11/sociala-medier-unga-halsa>

Forte: Förebyggande arbete och riskhantering av våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck, En systematisk kartläggning, Rapport 2022, tillgänglig: <https://forte.se/app/uploads/2022/02/fort-0071-rapport-va-ld-i-na-ra-relationer.pdf>

Franzén, Anna; Gottzén, Lucas: *Våldsprevention i Sverige: En forskningsöversikt*, Stockholms universitet, 2020.

Fredrickson, Barbara L.; Roberts, Tomi-Ann: Objectification theory: Toward understanding women's lived experiences and mental health risks, i *Psychology of women quarterly*, 1997, Vol.21, No. 2. 1997, 173-206.

Galtung, Johan: Violence, peace and peace research, i *Journal of Peace Research*, Vol. 6, No. 3, 1969, s. 167–191.

Gill, Aishi: Reconfiguring 'honour'-based violence as a form of gendered violence, in M. Idriss and Abbas (eds) *Honour, Violence, Women and Islam*, Routledge, Abingdon, 2010.

- Giorgio, Grace: Speaking Silence: Definitional Dialogues in Abusive Lesbian Relationships”, i *Violence Against Women*, Vol. 8, No. 10, 2002, 1233–1259.
- Gottzén, Lucas: *Men, Masculinities and Domestic Abuse Perpetrators: Precarity, Masculinity Threats and Remasculinization*, Presentation at the European Conference on Domestic Violence, Island, 2023.
- Hearn, Jeff: *The Gender of Oppression. Men, Masculinity and the Critique of Marxism*. Wheatsheaf Books Limited, Brighton Sussex, 1987.
- Hearn, Jeff och Pringle, Keith: *European perspectives on men and masculinities. National and Transnational Approaches*. Pallgrave Macmillan, Basingstoke, 2006.
- Hearn, Jeff och Parkin, Wendy: *Gender, Sexuality and Violence in Organizations. The Unspoken Forces of Organization Violations*. Sage Publications, London, 2001.
- Heimer Gun, Björck Annika, Albert Ulla, Haraldsdotter Ylva. (red.): *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar*, 4 uppl., Studentlitteratur, Lund, 2020.
- Hemmings, Clare: Is gender studies singular? Stories of queer/feminist difference and displacement, i *Differences*, Vol. 27, No.2, 2016, 79–102.
- Hirdman, Yvonne: *Genus – det stabilas föränderliga former*, 2 uppl., Liber, Malmö, 2003.
- Hirdman, Yvonne: Genussystemet - reflexioner kring kvinnors sociala underordning, i *Tidskrift för genusvetenskap*, 2022, Vol.9, No. 3, 49-63.
- Hlavka, H. R.: Normalizing Sexual Violence: Young Women Account for Harassment and Abuse, i *Gender & Society*, Vol. 28, No. 3, 2014, 337-358.
- Holmberg, Carin; Enander, Viveka; Lindgren, Anne-Li: Ett litet ord betyder så mycket: Alliansregeringen, Handlingsplanen och betydelseförskjutningar av begreppet mäns våld mot kvinnor, i *Sociologisk forskning*, Vol. 52, No. 3, 257-278.
- Hoppstadius, Helena: *Mäns våld mot kvinnor Diskurser och kunskap i det sociala arbetets praktik*, Mittuniversitetet, Institutionen för psykologi och socialt arbete, Sundsvall, 2020.
- Hulusjö, Anna: *The Multiplicities of Prostitution Experience: Narratives about Power and Resistance*, Malmö University, Health and Society Doctoral Dissertation, 2013.
- Hydén, Margareta; Wade, Allan; Gadd, David (red.): *Response based approaches to the study of interpersonal violence*, Palgrave Macmillan UK, London, 2016.

Hydén Margareta, Överlien Caroline, Ericson Christina, Wiman Mats och Grönberg Eskel, Marit: *Mäns våld mot kvinnor i nära relation*, Tryckeri AB Orion, Stockholm, 2016.

Håkansson, Sandra: *Politicians Under Threat Gender Aspects of Violence against Political Representatives*, Uppsala universitet, Statsvetenskapliga institutionen, 2023.

Johnson, Michael P. Conflict and Control. Gender Symmetry and Asymmetry in Domestic Violence, i *Violence Against Women*, Vol. 12, No. 11, 2006.

Jämställdhetsmyndigheten: *Delmål 2: Ekonomisk jämställdhet*, 2023, tillgänglig: <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/jamstalldhet-i-sverige/delmål-2-ekonomisk-jamstalldhet/>

Jämställdhetsmyndigheten: *Delmål 3: Jämställd utbildning*, 2023, tillgänglig: <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/jamstalldhet-i-sverige/delmål-3-jamstalld-utbildning>

Jämställdhetsmyndigheten: *Delmål 6: Mäns våld mot kvinnor ska upphöra*, 2023, tillgänglig: <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/jamstalldhet-i-sverige/delmål-6-mans-vald-mot-kvinnor-ska-upphora/>

Jämställdhetsmyndigheten och Center mot våldsbejakande extremism: *Män, maskulinitet och våldsbejakande extremism*. En kunskapsöversikt, Brå 2022.

Jämställdhetsmyndigheten: *Skyddade personuppgifter oskyddade personer*, 2022, tillgänglig: <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/aktuellt/publikationer/skyddade-personuppgifter-oskyddade-personer-2022-10/>

Jämställdhetsmyndigheten: *Uppgifter om våld är inget undantag. Rapport*, 2022, tillgänglig: <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/aktuellt/publikationer/uppgifter-om-vald-ar-inget-undantag/>

Jämställdhetsmyndigheten: *86 gömda kvinnor och deras 128 barn. Djupintervjuer med kvinnor som inte kan synas men vill bli hörda*, 2021, tillgänglig: <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/lbxlsw4l/ja-ms-0028-intervjustudie-k8.pdf>

Jämställdhetsmyndigheten: *Bortförda barn och unga Delredovisning av uppdraget att kartlägga och sprida kunskap om erfarenheter av hedersförtryck samt annat våld och förtryck kopplat till utlandsvistelse* Rapport 2022, tillgänglig: <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/tg1hwpbh/bortfor-da-barn-och-unga.pdf>

Kelly, Liz: *Surviving Sexual Violence*, John Wiley and Sons Ltd, Toronto, 1988.

Kennedy, A. C., & Prock, K. A.: "I still feel like I am not normal": A review of the role of stigma and stigmatization among female survivors of child sexual abuse, sexual

assault, and intimate partner violence., i *Trauma, Violence, & Abuse*, Vol.19, No. 5, 2018, 512-527.

Kimmel, Michael S.: "Gender symmetry" in domestic violence in the 1990s: Making distinctions, i *Journal of Marriage and the Family*, Vol. 62, 2002, 1332-1363.

Listerborn, C.: Feminist struggle over urban safety and the politics of space, i *European Journal Of Women's Studies*, Vol. 23, No. 3, 2016, 251-264.

Logan, T. K., Walker, R., & Cole, J.: Silenced Suffering: The Need for a Better Understanding of Partner Sexual Violence, i *Trauma, Violence, & Abuse*, Vol. 16, No. 2, 2015, 111-135.

Lundgren, Eva, Heimer, Gun, Kalliokoski, Ann-Marie och Westerstrand, Jenny: *Slagen dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige: en omfångsundersökning*, tillgänglig: <https://www.brottsoffermyndigheten.se/media/seyalp3a/slagen-dam.pdf>, Umeå 2001.

Lövkrona, Inger och Nilsson, Gabriella: *Mäns våld mot kvinnor - ett olösligt samhällsproblem?: Våld i svensk jämställdhetspolitik under 2000-talet*, Humanistiska och teologiska fakulteterna, Institutionen för kulturvetenskaper, 2023.

Martinsson, Lena, Griffin, Gabrielle och Giritli Nygren, Katarina (red.): *Challenging the myth of gender equality in Sweden*, Bristol University Press; Policy Press, Bristol, 2016.

Mattsson, Tina: *Kön och genus. I samhället och i det sociala arbetet*, Working paper-serien; Vol. 2010, No. 3. Socialhögskolan, Lunds universitet, 2010.

Mattson, Tina: Makt och neutralisering. Kön, makt och professionalitet i arbetet med våld i nära relationer, i *Socialvetenskaplig tidskrift*, Vol. 20, No. 3-4, 2016.

Montemurro, B., Bartasavich, J., & Wintermute, L.: Let's (not) talk about sex: The gender of sexual discourse. i *Sexuality & Culture*, 19, 2015, 139-156.

Nationellt centrum för kvinnofrid: *Hedersrelaterat våld och förtryck – en kunskaps- och forskningsöversikt*, Uppsala, 2010.

Nationellt centrum för kvinnofrid: *Våld mot kvinnor med funktionsnedsättning*. NCK-rapport, Uppsala, 2013.

Nationellt centrum för kvinnofrid: *Våld och hälsa. En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa*, Uppsala, 2014.

Nationellt centrum för kvinnofrid: *Mäns våld mot kvinnor – ett globalt perspektiv*, tillgänglig: <https://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/mans-vald-mot-kvinnor-ett-globalt-perspektiv/mans-vald-mot-kvinnor---ett-globalt-perspektiv/>

Nationellt centrum för kvinnofrid: *Våld i nära relationer*, tillgänglig:
<https://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-nara-relationer/vald-i-nara-relationer/>

Nationellt centrum för kvinnofrid: *Våld i samkönade relationer – en kunskaps- och forskningsöversikt*, 2008.

Nationellt centrum för kvinnofrid: *Våld mot hbtq-personer – en forsknings- och kunskapsöversikt*, 2018.

Nilsson, Gabriella: *Könsmakt eller häxjakt?: antagonistiska föreställningar om mäns våld mot kvinnor*, Lund universitet, 2009.

Nilsson Gabriella och Lövkrona, Inger: *Våldets kön: Kulturella föreställningar, funktioner och konsekvenser*. Studentlitteratur, Lund, 2015.

Nybergh, Lotta, Enander, Viveka och Krantz, Gunilla: Theoretical Considerations on Men's Experiences of Intimate Partner Violence: An Interview-Based Study, i *Journal of Family Violence*, 2016, Vol. 31, 191–202.

Ouis, Pernilla: Primär och sekundär diskurs om heder: Att problematisera givna föreställningar om förövare och brottsoffer i ”hedersrelaterat våld och förtryck”, i *Socialvetenskaplig tidskrift*, Vol. 3, No. 4, 2015.

Persson, Alma: *Changing boundaries, defending boundaries. Gender relations in the Swedish Armed Forces*. Doktorsavhandling, Linköpings universitet, 2011.

Persson, Alma: “Nu lägger ni skammen på bordet” Terapeutiska strategier i mötet med våldsutsatta män, i *Socialmedicinsk tidskrift*, Vol. 4, 2021, 684-690.

Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten: *Våldsbrott i nära relationer och sexualbrott mot vuxna – En gemensam granskning av polisens och åklagarens handläggning*, 2019.

Regeringen: *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*, Regeringens skrivelse 2016/2017:10, 2016

Regeringskansliet: *Mål för jämställdhet*, 2016, tillgänglig:
<https://www.regeringen.se/regerings-politik/jamstalldhet/mal-for-jamstalldhet/>

Rights, H. T. M. F.: *Violence against women: An EU-wide survey*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2014.

Rosquist, Johan: *Moral i rätten. Utredningar av hedersrelaterat våld i Sverige 1997-2017*. Göteborgs universitet, 2020.

Schlytter, Astrid: *Rätten att själv få välja*. Studentlitteratur, Lund, 2004.

Schlytter, Astrid och Rexvid, Devin: *Mäns heder: att vara både offer och förövare*. Studentlitteratur, 2016.

Scott-Storey, K., O'Donnell, S., Vincent, C., Ford-Gillboe, M., Varcoe, C., Wathen, N., & Malcom, J.: What About the Men? A Critical Review of Men's Experiences of Intimate Partner Violence, i *Trauma, Violence and Abuse*. Vol. 24, No. 2, 2022.

Skilbrei, May-Len och Holmström, Charotta: "Linking Prostitution and Human Trafficking Policies: The Nordic Experience", i Nelen, H., Siegel, D. (eds) *Contemporary Organized Crime. Studies of Organized Crime*, Vol 18, Springer, Cham, 2021.

Socialstyrelsen: Socialstyrelsen termbank, tillgänglig:
<https://termbank.socialstyrelsen.se/?TermId=262&SrcLang=sv>

Socialstyrelsen: *Uppskattning av antalet kvinnor och flickor i Sverige 2021 som kan ha varit utsatta eller riskerar att utsättas för könsstympning*, Rapport 2023 tillgänglig:
<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/statistik/2023-6-8599.pdf>

Socialstyrelsen: Hedersrelaterat våld och förtryck, 2023, tillgänglig:
<https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/vald-och-brott/hedersrelaterat-vald-och-fortryck/>

SOU 2015:55, *Nationella strategin mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck*.

Spearman K J., Hardesty J L. Campbell J: Post-separation abuse: A concept analysis, i *Journal of Advanced Nursing*, Vol. 79, Issue 4, 2022.

Stark, Evan: *Coercive Control: How Men Entrap Women in Personal Life*, Oxford University Press, Oxford, 2009.

Steen, Anne-Lie: *Mäns våld mot kvinnor - ett diskursivt slagfält: reflektioner kring kunskapsläget*, Sociologiska institutionen, Göteborg universitet, 2003.

Sveriges kvinnoorganisationer: *Kvinnor i Sverige 2021. En granskning av hur Sverige lever upp till Kvinnokonventionen*, Stockholm 2021, tillgänglig:
https://sverigeskvinnoorganisationer.se/wp-content/uploads/2021/03/KVINNOR-I-SVERIGE-2021_webb.pdf

Ulmestig, Rickard och Eriksson, Marie: *Att handlägga försörjningsstöd vid våld i nära relationer*, Studentlitteratur, Lund, 2018.

UN Women: *Types of violence against women and girls*, tillgänglig:
<https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/faqs/types-of-violence>

UN Women Sverige: *Stoppa världsförbättrarens våld mot kvinnor*, tillgänglig: <https://www.unwomen.se/>

Unizon: *Förslag till Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer*, 2022, tillgänglig: <https://www.unizonjourer.se/aktuellt/remissvar/forslag-till-socialstyrelsens-foreskrifter-och-allmanna-rad-om-vald-i-nara-relationer/>

Unizon: *Unizons statistik 2022*, tillgänglig: <https://www.unizonjourer.se/om-unizon/unizons-statistik/>

Walby, S at al., *The concept and measurement of violence*. Bristol University Press; Policy Press, 2017.

Walker, Arlene, Lyall, Kimina Lyall, Dilkie Silva, Georgia Craigie, Richelle Mayshak, Beth Costa, Shannon Hyder, and Ashley Bentley: Male Victims of Female-Perpetrated Intimate Partner Violence, Help-Seeking, and Reporting Behaviors: A Qualitative Study, in *Psychology of Men & Masculinities*, 2020, Vol. 21, No. 2, 213–223.

Waltman, Max: “Prohibiting Sex Purchasing and Ending Trafficking: the Swedish Prostitution Law”, i *Michigan Journal of International Law*, Vol. 33, 2011.

Weiss, K. G.: Too ashamed to report: Deconstructing the shame of sexual victimization, i *Feminist Criminology*, Vol. 5, No. 3, 2010, 286-310.

Westerstrand, Jenny, Strid, Sofia, Carsbring, Astrid, och Ekbrand, Hans: *Kvinnors trygghet: ett jämställt samhälle fyllt av våld*, Roks, tillgänglig: https://www.roks.se/sites/default/files/2022-11/Roks%20rapport%202022_webb-enkelsid_1.pdf, Stockholm, 2022.

World Health Organisation: *World report on violence and health*, 2002.

World Health Organisation: *Violence against women*, 2021, tillgänglig: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>

Åklagarmyndigheten, Aktuellt på Åklagarmyndigheten tillgänglig: <https://www.aklagare.se/nyheter-press/aktuellt-pa-aklagarmyndigheten/svart-att-bevisa-konsstypning/>

Öhman, A., Burman, M., Carbin, M., Edin, K.: ‘The public health turn on violence against women’: Analysing Swedish healthcare law, public health and gender-equality policies, i *BMC Public Health*, Vol. 20, No.1, 2020.

NCK
NATIONELLT CENTRUM
FÖR KVINNOFRID

 **JÄMSTÄLLDHETS
MYNDIGHETEN**